

MÉGBEJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre ... kor. 20.—
 Félévre ... 10.—
 Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám: József 527.
 Hirdetések
 felvétele ugyanott.

— ☉ Budapest, augusztus hó 3. ☉ —

Krónika.

Korteszvilág.

— aug. 1.

A magyar történelem tele van misztériumokkal. Most előbban egy vadkan és senki se tudja honnan, és pattán egy zár és senki se tudja mért, valaki fölsikolt és valaki elnémul, — csupa mély, zugó titok, várkutak alatt, bitók árkában, dómok, klastromok boltive fölött. És a nép, a kalendáriumok karzatközönsége, a naiv, szent történetbölcselő, elbüvölten áll a história rejtélyei előtt és enyhe, kukoriczahántó éjszakán, havas délutánokon — és balpárti követek programbeszédei után — nyomozni kezd a titkok között. A fantázia szivárványhidat ver a mese és a történelem közt, mondák, legendák aranypora száll... száll... és hatezer lányira az Akadémia, a katedra alatt egy egész új történelem születik: Magyarország történelme, ahogy a nép elképzeli. Itt nincsenek hiányok, rések, fojtogató lidérczek, tiszta és egyenes minden és végtelen, mint a mese és expanzív, mint maga a lélek. És a mándlis, pruszlikos történetíró, ő is okmánytárral dolgozik: van egy archívuma, az öntudat csapóajtaja őrszi, tele aktákkal, Anjouk, Jagellók, Rákócziak donációk leveleivel, amiket soha ki nem adtak, violaszínű pecsétes levelekkel, amiket soha meg nem irtak, nótákkal, rigmusokkal, amiket soha nem is fütörésztek. Szilágyi Örszébet, Bornemissza Anna levelei, a kurucz brigadérosok, a nagyságos fejedelem levelei, a pozsonyi diétán elnémult urak, Klapka György levelei, Petőfi Sándor levelei, amiket a szibériai olombányákból küldött, mind, mind itt sárgulnak. És itt sárgulnak Kossuth Lajos levelei is, amiket a szent száműzött nem irt meg sose, és amiket Bécs — Bécs! — föltartott a grániczon. És ez a hit ott szunnyad, ott szunnyad a patyolat-lelkekben, nem is tudnak róla, hatásának láttatja nincs, amig egyszerre ki nem tör egy vad, bihari képviselőválasztás, s a nép-geniusz, a Kossuth Lajos-kultusz, a rebellió vallása és bölcselete előbban: mint politika. És Pestig pengő bajonetek, Pestig lángoló szérüskertek, Pestig vöröslő atrocitások hirdetik a nyomát. Választás van...

*

Mindent elhiszünk. A pénzt, a pálinkát, a bankó körmagyarját; a szolgabíró, a nótárius, a zsandár Kinizsi-tánczát; mindent elhiszünk, azt is, hogy Szent István birodalmának leggazdagabb lordját szuronyok

közt kísérték a falun, és azt is, hogy a péterszegi kisbíró természetét fölperzselték, mert nem szavazott Balogh Tihamérre. Mindent elhiszünk, mindent, jobbfelől, bal-felől, csak, csak azt nem hiszszük, azt az egyet, hogy... amint egy ellenzéki vezérférfit mondta, ez: »csak Ázsiában történhetik«. Nem, ez csak Európában történhetik. A francia képviselőválasztások falvak, tanyák, erdők fáklója mellett mennek végbe, a német választásokat a német politikai élet stílusát egy égő erdőnél is élesebben világítja meg a Werner Sombart szentenciája: geistig öde, ethisch verlogen, ästhetisch roh. Az istenek, írja valahol Mikszáth Kálmán, végre is nem vegyeskereskedők, és az ember nem vehet tőlük egyugyanabban a boltban rózsát és mandátumot. Igen, ez a képviselőválasztás. És a berettyóújfalui csendőrök kakastolla, a szénakazlak füstje-korma — azonkívül, amit az elindulásnál érintettünk — csak azért lengett most a fővárosi papirtemplomok kupolájáig, mert nyár van, uborkaszézon van, a közvélemény, mint ellenőrzőközeg, nincs mással elfoglalva.

A képviselőválasztás: nyilvánvalóan a demagógiák versenyfutása, és mint Heine írja, a Guizot-választások után, természetes, hogy ott, ahol szikrázóbbak a temperamentumok és sok az éhes ember, a hiu ember és ahol a mandátum a gloire-on tul bort, buzát, békességet jelent, ott a képviselőválasztás heves és elkeseredett. Itt Pesten miről van szó: a parlamentárizmus megmentéséről, a jogfolytonosságról, a restitutio in integrumról. De Istenem, mi lesz mindebből, amíg a frázisok gőzén, az izgalmak tüzvészén, a gyűlölet vadvizén Berettyóújfalura kerül. Itt Pesten, a parlamentben egy fia-képviselő se fizetett az életével, — Berettyóújfalun, a választási hadjárat első napján a fübe harapott egy daliás legény, mért; azért, mert restitutio in integrum. Valamiért, amiről azt se tudja, micsoda... Itt megint a német publiczista kísért, aki a patológus tolvajlámpájával akarta a választási harcok pszichológiáját megvilágítani. Pathologische Zustände... denn der Bauer oder Handwerker, die sich über Handelsverträge, oder Steuern, Militärvorlagen etwas anhören kommen, sind schon mehr oder weniger krankhaft veranlagt, ebenso wie die Arbeiter, die für Freiheit, Gleichheit und Brüderlichkeit sich erhitzen. Emellett Berettyóújfalun, általában ott, ahol az értelmes magyar paraszt a választási harc piros véresejtje, valóban ideálok mérkőznek; az természetes, hogy az ideálok keresletében és kínálatában a közigazgatás az árszabályozó. A jelöltek személye elmosódik a pártok konturjaiban, — hisz van

képviselőjelölt, akinek, mint a Mikszáth Kálmán választási regényében, egyéb jelessége sincs, mint az, hogy egyszer kilencz babát ütött le a sörházi kuglizóban, másnap meg elnyerte a kucséber kosarát, extrátón, a huszonnyolczas számon. De a kucséber kosara már szimbólum, és ahol a szimbólum kezdődik, ott véget ér az igazság.

Lengyel Ernő.

Az Isten jobbján.

Hallgatag ülni a csend közepén,
Multba, jövőbe messze merengve,
Hinni: mi vagyunk a mult, a jövő
S nélkülünk senki, semmi se lenne;

Hogy vizek, városok s messzi hegyek
Pompáznak — és mindig minket várnak,
S nem vagyunk adós senkinek itt,
Csak a váratlan földi halálnak.

Életed lassan így megszereted,
És magadért a tarka világot;
Mert minden azért és annyira van,
Amiért s ahogyan ma Te látod.

Hallgatag ülni a csend közepén,
Mintha nélkülünk semmi se lenne,
S ülünk az Isten jobbja felől,
El nem muló örök végtelenbe.

A lagunák lánya.

Árnyékba nőtt cézdrusderékkel,
Véres, szomjas granátvirágok;
Ha szeretnek, szívük beléhal:
A karsu velencei lányok.

Hosszu, hűvös árkádok árnyán
Lábuk mindig márványra lépett.
S válluk, csipőjük mint a márvány,
Olyan fehér, olyan kemény lett.

Szemük éber, vizen merengő,
Vésztfürkésző hajósörökség,
Szomjas, véres ajkak fölött ég

S lényük, miként gyöngyét a tenger,
Takarja néma réjtelemmel
A gyászos rojtu hosszú kendő.

Dutka Ákos.

»Poesie.«

Irta: KUPCSAY FELICZIÁN.

I.

Nyolcz óra volt; reggel.
Halkan kopogtattak. Madame Boulanger beszólt,
félénk hangon:

— Amadé ur, szabad?... Csak egy szóra...
Egy pillanatra.

Amadé elébe sietett; szívesen köszöntötte. Hozzá
volt már szokva ezekhez a váratlan látogatásokhoz.
Madame Boulanger, a szobaasszonya, ugy ügyelt reá,
ugy gyámkodott fölötte, mintha csak az édesanyja
volna. Egész testében reszketett, mikor belépett az
ajtón. Olyan öreg, olyan törődött volt már. Támo-
lyogva közeledett a karosszékhez s fáradtan összeesett
benne. Mintha mérföldnyi utat tett volna meg a
szoba közepéig. De azért szólt, beszélt:

— Csak azért jöttem, hogy megkérdezzem: hol
tölti a karácsonyestét? Megy valahová? Van valami
terve?

Amadé nagyon sajnálta ezt a rokkant, össze-
aszott asszonyt. Mindkét kezével támogatta, nehogy
egyensúlyt veszítve a padlóra essék. Már alig-alig
látott; alig hallott; alig táplálkozott és mégis élt.
Mégis érdekelte a világ, az élet, s bár minden érzéke
félhalott volt, szeretni mégis egészen tudott. Amadé
sohasem bánta meg, hogy hozzá költözött. Csendes,
tisztá szobát kapott nála s valami sajtóságos, őszinte
szeretetet, aminőre ritkán találunk azok a magányos
legényemberek, kik albérletben laknak.

El is határozta Amadé, hogy addig nem mozdul
el onnan, míg csak nem kényszeríti rá a sors.

Madame Boulanger kivétel volt a rideg, önző
szobaasszonyok között. Nem kényszerüsből, nem
nyereség miatt adta bérbe lakásának udvari szobáját.
Csak azt akarta, hogy ne legyen mindig egyedül;
legyen valakije a szomszéd szobában, akihez néha
beszólhasson, akivel törődhessen... Olyan rettene-
tesek voltak öregségének, elhagyatottságának, a sir
felé közeledésnek intő évei!

Amadé két év óta lakott nála. Nagyon meg voltak
egymással elégedve. A Madame mindennap, legalább
egyszer, becsoszogott hozzá. Mindig akadt valami kér-
dezni valója. »Csak azért jöttem, hogy megkérdezzem...«
Mindennapos dal volt ez remegő ajkain. Néha nem is
volt semmi mondanivalója. Csak látni akarta Amadét;
csak egy kis szócserere vágyott. — Mi hir odakint,
a falakon kívül, az utcákon; a hová ő már évek óta
nem jutott? — Amadé olyan érdekesen tudott min-
denről mesélni. Amadé a legkedvesebb, a legtökélete-
sebb férfi. Egészen magának foglalta le. Jogot formált
hozzá... Félt annak lehetőségétől, hogy valaki el
találja hódítani őt. Hogy egyszer csak megházasodik;
egyszer csak elköltözik tőle.

Most is ez az aggodalom hozta be őt hozzá. Für-
készni, nyomozni jött.

— Már határozott?... Elmegy? — toldotta meg a
kérdést s felsóhajtott. — Oh, jó dolga van a fiatal-
ságnak! Oh, boldog fiatal emberek! Csak ugy verekednek
értük. — Félig világtalan szemei megnőttek, kidagad-
tak; csupa szeretetteljes, izgatott lelkesedés sugárzott
belőlök. Volt a hangjában, az arczkifejezésében valami
könyörgésféle, egy titkos kérdés, hogy ne menjen el,
senkihez, sehová... Maradjon ma itthon.

A karácsonyesték voltak Madame Boulanger-nak
mindig a legszomorubbak, a legrettenetesebbek. Ezen

Valami végzet lebeg a nemes elhatározások felett, —
mindig nagyon is későn fogamzanak meg.

*

Vannak dolgok, amelyeket kimondani helyes ugyan, de
az ember éppen helytelen időben és nem a kellő hallgatóság
előtt mondhatja őket.

az estén érezte legjobban a világtól való teljes elszakítotttságát.

A szavai mögött lappangó esdeklést nem érezte meg Amadé.

Minden megkötöttség nélkül mondta:

— Bizony még nem határoztam... Még magam sem tudom, hol érem az estét. Talán a klubban, mint tavaly és tavalyelőtt. Legjobb volna elmenni valahová, ahol gyermekek vannak s ahol karácsonyfát gyújtanak. De engem a karácsonyfájához még senki sem invitált... Valahol csak eltelik a mai este is. S elvégre igazán egyre megy, hogy hol és hogyan telik el. Egyik est olyan, mint a másik... Karácsonykor is nyugaton száll le a nap.

Czinkusan akarta a kérdést elintézni, mintha nem is volna érdemes komolyabban fíntolóra venni. De a szíve mélyén másképpen érzett. Ott fájt, ott sajgott valami. Ott emberi bánat sötétlett s mintha ebből a bánatból az irigység s a harag lángjai csaptak volna néha ki. Miért, hogy ő is kitagadottja a boldog családi életnek? Miért, hogy ő sem talál ebben a nagy városban senkire, aki ezen az estén otthonának meleg búv-körébe hívna, ártatlan gyermekek, játékok, szent örömek közé? Ma mindenki erre vágyik; a király, a koldus, a szabad, a rab... Évek óta egyedül, magányosan végiglődörgi a karácsonyestét a klubban, a kávéházakban, az utcza fagyában... Oh, így lesz ez ma is! Nem kap ez nem ad szeretetet. És így lesz ez talán mindig. Mily utálatos ez s a sorstól mily kegyetlenség! Velőkgig átérezte azt a sivárságot, azt a költészetnélküli ridegséget, mely reá ma is leselkedni fog. Inkább valami rejtett zugba, csendes elvonultságba kellene elmene-külnie. Legalább a csend legyen ma este az övé.

— Legvalószínűbb, hogy itthon maradok — határozta hirtelen. — Igen, Madame; itthon maradok... Ez lesz a legjobb... Olyan jó lesz! Ezt is kipróbálom. Mindent ki kell próbálni egyszer... Kérem: fütessen be estére a kandallóba... Egy csésze teát is fogok majd kérni. Együtt is teázhatnánk, ha nincsen ellenére... Megengedi?

Madame Boulanger majdnem felsikoltott az örömtől. Még jobban reszketett. Tehát meglesz, megvalósul a vágya, hogy a karácsonyestét egy jó lélek, egy ember társaságában töltheti! Végre egyszer neki is kijut egy kis emberi élvezet. Milyen jó az Isten, milyen kegyes az Ég!... Nem tévedett, Amadé valóban a világ legjobb embere. Amadé fogja őt kárpótolni egy hosszú élet minden szenvedéséért. Az étellel ennek az embernek a jósága fogja kibékíteni.

Csaknem teljesen megfélelkezett arról a levélről, melyet Amadé számára behozott. Köténye zsebében rejtegette ezt a levelet. A reggeli postával érkezett. Mindjárt beléptekor szólni akart róla s át akarta adni. De az öregség csupa szórakozottság... A levél most hirtelen újra eszébe jutott. A zsebébe nyult érte. Megtalálta; a kezében szorongatta; már-már ki is huzta... De aztán hirtelen visszadugta. Mintha meggondolta volna. Mintha valami gonosz sejtelve támadt volna... A levélből finom parfümíllat áradt; Madame Boulanger csak most érezte meg ezt az áruelő illatot. — Asszony, hölgy irta a levelet!... Meghívó van benne. Amadét akarja... Karácsonyestére hívja. Az ő Amadéját... Valami hölgy, valami asszony. Talán valami tisztességtelen nőszemély... Bizonyára!...

Marokba szorította a levelet s úgy érezte, hogy ujjai egy tettenért veszedelmes rabló, egy sunyi betörő nyakára fonódnak. Rettenetes erővel szorultak össze csontos, aszott ujjai... Mintha a levélben valami borzasztó ellenség rejtőzködnék, akit meg kell semmi-

síteni. Azonnal, mindjárt; nehogy valamiképpen kiszabaduljon s rombolást okozzon másban.

Gyorsan és — amire máskor képtelen lett volna — minden segítség nélkül felállt. Elbucszott s szinte rohanvást az ajtónak tartott. Össze akarta kint tépni a levelet; a tűzbe akarta dobni; rögtön, minden halogatás nélkül... Amadé soha semmit se tudjon róla.

A küszöbről visszatekintve még csak annyit mondott, izgatottan:

— Tehát a viszontlátásra, este, kedves Amadé ur.

II.

Amadét gyermekes öröm fogta el, ha arra gondolt: milyen szépen, milyen tisztán fogja eltölteni a karácsonyestét. Ugy érezte magát, mint a révbé jutott csónakos, ki sokáig iránytű nélkül bolyongott a vizeken. De jött egy kedvező szelecske és pótolt iránytűt, mindent.

Téli kabátot öltött s a hivatalába sietett. Ugy tervezte, hogy hivatal után a Duna-partra megy; vásárol egy kisebb karácsonyfát, gyertyácskákat, néhány csilagszórót, szalónczuket, ezüst-arany girlandokat s mindenféle másfajta dekorációt, amikkel a fácskát felékesítse. Oh, hogy fog Madame örülni a karácsonyfának! Milyen meglepetés lesz az neki!... Mert meglepetésnek szánta. Hadd legyen egyszer szívből fakadó igaz öröme annak a szerencsétlen, elhagyatott öreg teremtsének is. Teljesen megértette Madame Boulanger izgatottságát, megértette abban való örömét, hogy vele szeretné eltölteni a karácsonyestét. Olyan szomorúnak, olyan sivárnak látta a Madame életét... Ifjú lány korában elvetődik Párisból Budapestre. Abból él, amit mint guvernant keres. Francia leckeórákat ad. Jó dolga van, mig csinos és fiatal. Nehéz, keserves élet ez is; de élet, mert vele van az ifjuság egészsége, derüje, reménykedése. Évek mulnak, évek telnek így. Szinte észrevétlenül fogy az ifjuság, az egészség s a remény. Jelentkezik a fáradtság, a gyengeség. Kopogtat a megöregedés, ez a tolakodó, sunyi betörő. És magával hozza két rossz gyermekét: a töprengést s a bánatot. S az áldozatra betegség és elhagyatottság borul. Átok jár az öregséggel, átok!... Mamzell Boulanger megszűnik s Madame Boulanger-vá változik. Az ifjuság jelzője magától lekopik róla. Már nem kell senkinek, sem guvernantnak, sem nyelvmesternőnek. Mindenki tud már francziául... Senki sem törődik már vele, csak a rossz cseléd, a bus magány s a kétségbeesés... Oh, az öregség százszor hosszabb életü, mint volt az öröm, az ifjuság!

Érezte Amadé, hogy a Madame életének a megítélésében egy árnyalattal sem tért el a való igazságtól. Egy végtelenül szomorú lélek közelébe hozta őt a sors; neki jutott feladatul, hogy annak sötét börtönébe néha egy napsugárt bocsásson. Ilyen napsugár lesz a karácsonyfa is. Minden karácsonyfának rendeltetés adatott, legyen az a fácska bár oly kicsiny, mint egy salátabokor.

A Duna-parton valóságos fenyőerdőbe került s a játéksátrak beláthatatlan táborába. A szürke, ködös égből havaseső pacskolt. De ez nem tartotta vissza feltett szándékától. Tovább kutatott, tovább keresett a zöld fenyők között. Addig vizsgált, válogatott, nézett, mig végre egy jónövésű, dúslombu fenyőre akadt. Alku nélkül fizetett. Aztán végigjárta a sátrakat. Egy jó óráig tartott, mig összevásárolta a szükséges apróságokat. Végül egy czukrászüzletben egy doboz finom fondant és csokoládét csomagoltatott. Ezt szánta a karácsonyfa alá, ajándéku, Madame Boulangernek.

Volt ebben a szaladgálásban, ebben a vásárlásban valami megnevezhetetlen öröm, mely boldoggá tette Amadét. Lázás pir égett az orczáin. Mintha ma valami nagy problémát kellene megoldania, amihez rendkívüli figyelem, izlés és tapintat szükségeltetik. Csak most értette meg, hogy miért sűrög-forog annyi ember az utcákon, az üzletekben; mi az, ami elfelejtet fáradságot, ami miatt sárban, vízben rohannak végig az emberek s terheket cipelve, nem is törődnek azzal, hogy verejtékeznek a homlokuk. Nem mindenkit mozgat csak önzés, anyagi érdek... Néha szeretetből is cselekszik az ember.

A csomagokkal s a fácskával észrevétlenül érkezett haza. Tolvaj módjára surrant be a saját szobájába. Mari, a cseléd, nyitott neki ajtót. Madame Boulanger semmit sem látott, semmit sem hallott.

Csak mikor a kabátját s a keztyűit levetette, vette észre Amadé, hogy a munkába bizony beleizzadt. Ki is fáradt egy kicsit. De pihenni most nem tudott volna. Alig várta, hogy a fácskát feldiszi, hogy elővarázsolja a karácsonyfát! Gyorsan kibontogatta a cukros és gyertyás skatulyákat, szortirozta a girlandokat, a különféle díszítvényeket s aztán nekigyürkőzött a nagy művészi feladatnak. Lezárta az ajtót, nehogy a Madame meglephesse őt...

... Egyik cukorka a másik után került fel a fára, majd következtek a változatos figurák, a színes lánczok, arany-ezüst gömbök, kis zászlócskák s legvégül a gyertyák. De még azután is akadt mindig valami pótolni, igazítani való. Legutoljára maradt a hóhely-rakás s a lametta feltűzése. A sok ezüsfonál ugy festett a fácskán, mint valami mesebeli menyasszonyi fátyol. És legeslegutoljára is maradt még valami: a földrehullott apróságok gondos visszaaggatása.

És készen volt a nagy mű!... Előtte állt teljes rideg ünnepélyességében. Csak meg kell gyújtani a viaszgyertyácskákat, hogy a most még rideg, élettelen fából eleven, meleg valóság legyen.

Egy rögtönzött próbavilágítás meggyőzte Amadét, hogy a feladatot kitűnően oldotta meg; jobban, mint gondolta. Szeretettel, lelkesedéssel dolgozott, s ez a benső kényszerületlenség, a hamisítatlan lelki gyönyör, mely munkáját kísérte, művészsé tették. Kitérte a karjait. Szerette volna magához ölelni az egész karácsonyfát. Csókokat hintett reá... Hadd ragyogjanak rajta csókcsillagok is!... Minden karácsonyfán kellene ilyen csókcsillagoknak ragyognia.

A cukorkákat, diszes dobozukban a fa alá egy kis zsámolyra tette.

Minden elkészült tehát, készen a szerzendő nagy öröme.

Csak jönne már az est! Csak itt volna már!

Szinte türelmetlenség fogta el Amadét. Még csak délután három óra volt s a karácsonyfagyújtásig legalább még három órát kell várnia.

Ujságokat, könyveket vett elő. A mokett-ottománra dőlt...

Legjobb lesz itthon bevárni az idő elmulását, a szeretet órájának az elérézését.

III.

Madame Boulanger, kezében a levéllel, egyenesen legbelsőbb szobájába csoszogott. Bezárkózott. Végezni akart a levéllel; egyedül, maga. Minden tagjában reszketett a felháborodástól. A levelet a padlóra dobta és reátapodott. Azt hitte: eltiporja így a benne sziszegő láthatatlan kigyót... Minden atomjában meg akarta semmisíteni a levelet, s mégis, úgy érezte, nem tudja,

nem meri. Csak kísérletezik. Nincsen hozzá elég bátorsága, energiája. Pedig el kellene égetnie s a hamuját is ki kellene szórnia az ablakon.

Elcsigázva, meggyötörtén a diván sarkába huzódott s onnan nézett gyűlölettel az előtte heverő levélre. Mintha a szemévilága visszanyerte volna egykori tüzét, erejét. Mintha a tekintetével akarná felperzselni a papirost.

De a levél bátran farkasszemet nézett. Közönyös maradt. Nyugalma nem volt minden szemtelenség nélkül. Némán vigyorgott. Kialudt szemek engem ugyan lángba nem borítanak.

Csak az első izgalom festette rémképek szertefoszlásával kezdette a Madame józanabbul mérlegelni az esetet.

Lehajolt és felvette a földről a levelet. Megtörülte s kinyomkodta a rücsköket s a viláosság felé tartva, megpróbálta kisillabizálni a kusza betűket... Talán nem is jelent semmiféle veszedelmet a levél, — ha nő írta is. Hiszen nekik is szabad irniok. És talán nem is meghívásról van benne szó. Talán egyszerű ünnepi jókívánságokat hozott, vagy köszönetet a jókívánságokért. Csak ilyesmi lehet, csak ez!... Nincs tehát mitől tartani.

Madame Boulanger önmaga előtt restelte hirtelen felindulását s szégyelte, hogy majdnem a bűn útjára tévedt, pusztán önérdékből. S elvégre, ha a levél veszedelmet rejt is, ha viperák lappanganak is benne, van-e neki joga azokat utjukról eltéríteni? Van-e ereje, hogy rendeltetésüknek elejébe vágjon? A rendeltetés hatalmával szemben nem vagyunk-e mindannyian gyöngék?... S vajjon veszedelem-e, amit mi veszedelemnek tartunk? Vajjon viperák-e azok a kigyók, melyeket mi viperáknak mondunk?... S a valódi veszedelem sem rossz mindig. A veszedelem megpróbáltatást hoz; a megpróbáltatás edzi meg a lelket. Kell hogy legyenek megpróbáltatások is!... Ezt tudja és vallja Madame Boulanger is; nem hiába tanult és szenvedett végig egy hosszú életet. Amadénak is szüksége lehet megpróbáltatásra. S a kigyók csak alkalmatosságok, melyeken a jótékony veszedelem utazik.

Tegye meg tehát a levél a maga útját, amelyen elindított!

Becsengette Marit s a levelet átadta neki.

— Ha majd az ur hazajön, vidd be hozzá... De előbb kopogtass az ajtón.

Amadé éppen végigdőlt a mokett-ottománon, mikor Mari a levéllel bekopogtatott. Szinte meglepődve vette át a levelet. — Hogyan, levél, nekem?... Kitől? Ki hozta?... Mikor? — és forgatta, vizsgálta a boricéket, a címzést, az írást. Felbontatlanul, olvasatlanul akarta a tartalmát tudni. Valami érthetetlen mohóság fogta el, mint koldust a pénz láttára, mint inyczet a finom csemegék előtt... Valósággal feltépte a boricéket.

— Mari, még ne menjen, várjon — szolt a cseléd-lánynak s gyorsan, félhangosan elolvasta a levelet.

Kedves Barátunk, Amadé, — férjemmel együtt arra kérjük: tölts velünk a mai karácsonyestét... A sors ismét Budapestre vetett. Egy hete, hogy Washingtonból megérkeztünk. Éppen hat éve, hogy nem voltunk itthon. Férjem ezidén minden körülmények között az anyjánál akarta eltölteni az ünnepeket, s én, a hü feleség, engedelmeskedtem.

Nos, itt vagyunk! Látni szeretnők Önt is. Remélem, nem felejtett el egészen.

Néhány nap mulva, ha a sors nem rendel jobbat, ismét vissza kell térnünk Amerikába. S akkor talán

ujból esztendőök mulnak el, míg ismét nyílik alkalom a találkozásra.

Okvetlenül jöjjön el! Várjuk. Üdvözlettel:

Wanda és Ernő.

U. i. Ernő anyjánál vagyunk szállva: Andrassy-ut. Villa Benasky.

Amadé majdnem ugrándozott örömeiben; nevetett, ujjongott a lelke. Csak a Mari jelenléte tartotta vissza attól, hogy hirtelen felvidulásának hangos kifejezést adjon. — Mehet, most kimehet, — szolt Marihoz — s mondja a Madame-nak, hogy ma este nem lehetek itthon, hogy meg vagyok hiva, egy jó barátomhoz... Okvetlenül el kell hozzá mennem, s hogy nagyon sajnálom, nagyon... És mondja meg neki azt is, hogy teával se várjon, mert nem tudom, mikor kerülök haza; talán csak éjfél után, későn. Nagyon sajnálom, nagyon, de nem tehetek másképp. A meghívásukat nem utasíthatom vissza.

— És a karácsonyfa? Mi lesz a karácsonyfával? Azt is el tetszik vinni? — kérdezte Mari. — Oh, milyen szép, milyen gyönyörű karácsonyfa!

— Az ám! — hagyta helyben a dicséző szókat Amadé. — Szép, gyönyörű! Az egészet én csináltam, Mari... Senki sem segített. — Jól esett lelkének ez az önhizelgés. — De itt hagyom, nem viszem el. Ez a Madame karácsonyfája; neki szántam, neki diszitettem. Másé már nem lehet. Magam akartam átadni neki. De most már nem lehet; nekem el kell mennem... Mari, figyeljen ide! Megbízhatom önben? No jó, hát akkor tegyen úgy, amint azt meghagyom... Ha elmegyek, rögtön zárja le a szobám ajtaját; senkifiat be ne bocsásson ide. Aztán nézzen az órára; le ne vegye róla a szemét. Mikor pedig este a pont hatot üti, akkor lábujjhegyen bejön a szobámba, szépen, óvatosan meggyújtja a gyertyácskákat. De jól vigyázzon: tüzet ne fogjon a fácska! Néhány csillagszórót is lobbantson működésbe. Remélem, tudja mik a csillagszórók?... No jó... Akkor aztán gyorsan kinyitja az ajtó mindkét szárnyát s a Madame-ot bevezeti ügyelettel, lassan, megfogva a karját, nehogy elájuljon a meglepetéstől. Azt fogja neki mondani, hogy az angyalok hívják, mutatni akarnak neki valamit... Ide, a czukorkadobozra egy levelet helyezek; adja majd át neki. A levélben majd megtalálja mindennek a magyarázatát... Ezt a néhány koronát pedig, Mari, fogja; ez a magáé; vegyen rajta valamit.

Mari odavolt az ámulattól, az elragadtatástól. Folyton azt sóhajtott: — Oh, nagyságos ur, oh kedves, jó nagyságos ur, kezeit csókolom... Ugy lesz, amint parancsolni tetszett — s alázatosan hajlongva a szobából kiment. Buzgóságában mindjárt le is akarta csukni az ajtót.

Most már szabadjára engedhette Amadé örömitöréseit. Mint egy pajkos gyermek, ledobta magát az ottománra s hadonászva, lábaival kalimpálva, Wanda levelét zászlóként ide-oda lengetve, hangosan ujjongott: — Tehát itt vannak! Wandáék! Minő meglepetés! Ki hitte volna? Oh Wanda! Oh Ernő! Milyen kedves volt ez tőletek. Ily meglepetés! Megyek, megyek... Okvetlenül elmegyek hozzájuk. Meghívás sohasem volt kedvemrevalóbb.

Szeretett volna egyenesen a Benasky-villába rohanni, úgy amint volt, borotvátlanul, utcza ruhában, sáros cipőben, gyűrött nyakkendővel. Hat éve már, hogy nem látta sem Ernőt, sem Wandát. Hat év óta semmi hirt sem hallott felőlük. Esküvőjük napján volt velük utoljára. Ernőnek még esküvője napján kellett

Washingtonba visszautaznia; természetesen magával vitte fiatal feleségét is, aki nagyon büszkének látszott, hogy követségi attasé a férje. A nyugati pályaudvaron bucsuzott el tőlük. Barátok, rokonok virágokkal halmozták el a távozó ifju párt. Ő is adott Wandának egy kéknefejejts csokrot... Akkor mondta Wanda: — Maga a világ legszebb embere, Amadé. Olyanok a szemei, mint a kéknefejejts. Magát Amerikában sem felejttem el!

Azóta hat esztendő telt el. Soha egy levél, egy betű sem jött tőlük. A kéknefejejts már régen elhervadt; úgy látszott: velé hervadt a jóbarát emléke is.

Wandában és Ernőben akkor mindenki igazán boldog házaspárt látott. Csak Amadé kételkedett benne. Jól ismerte mindkettőjüket. Ismerte Ernő számításait; tudta, hogy Wandát jórészt csak a vagyonáért vette el. A szerelmet okos kalkuláció pótolta nála. Jókedv helyett a spleent kultiválta, mert ez alkalmasabb eszköznek bizonyult az előrehaladásban.

Wanda ellenben friss volt és üde. Csupa egészség, csupa jókedv. Napfényre, tavaszra, harmatra vágyott. Mikor az oltár előtt álltak, úgy tetszett Amadénak, hogy a május és a szeptember kerültek egymás mellé. Vajjon e kettőnek ölekezése teremt-e gyümölcsöt érlelő nyarat?...
(Folytatása következik.)

Toll és tőr.

— aug. 1.

RÉZ MIHÁLY egyetemi tanár lett, és akadtak, akik ebben nemzeti sérelmet, korrupciót és népotizmust láttak. No igen, mert Réz Mihály közeli rokona a belügyminiszternek, a belügyminiszter pedig rokona a miniszterelnöknek. Réz Mihály tehát rokona Tisza Istvánnak. Jóságos Isten, hát kinek nincsenek rokonai? Nekünk van, nektek van és nekik van. De ha az embernek már van rokonsága, biz Isten jobb, ha Sándor János és Tisza István a rokona, mint valami senkisémmi ember. A rokonságát nem válogathatja meg az ember, és Réz Mihály igazán nem tehet róla, hogy a miniszterelnök meg a belügyminiszter a rokona. Mi őszinték vagyunk és bevalljuk, hogy szívünk mélyéből irigyeljük őt ezért a rokonságáért, s bizonyosak vagyunk afelől, hogy ugyanígy irigyelik őt mindazok, akik a közjogi tudásával nincsenek megelégedve. Ami pedig a közjogi tudást illeti, Réz Mihálynak épp úgy meg van a tanári kvalifikációja, mint a többi konkurensnek. Hogy ki tud többet? A kritikát rég megfertőzte a pártpolitikai elfogultság, s ha Réz Mihály ellenségei szívükre teszik kezüket, be kell ösmerniök önmaguknak, hogy ők a kegyenczüket nem a tudománya, hanem politikai iránya miatt tartják nagyobb tudósnak, mint Réz Mihályt. Végül pedig higgyék el: nem olyan nagy dolog a közjogi tudomány, hogy Sándor János és Tisza István ne tudnák eldönteni, hogy ki nagyobb közjogász: Réz Mihály, vagy Jászi Viktor. Annyit ők is értenek hozzá, mint azok az újságírók, akik Jászi Viktort tartják nagy tudósnak és nem Réz Mihályt.

A VENDÉGLŐS SZOBRA. Egy józsefvárosi ujonnan épült házon szobrot látunk: a vendéglős a saját kőportréját biggyesztette a ház ormára, hogy a földszinten levő vendéglőjének reklámul szolgáljon. Nálunk a falszobor ritkaság. Fejcsóválva nézzük,

hogy gubbaszt fölöttünk, szerény ramsztek-evők és kispörköltesök fölött a táplálkozás nemtóje, majdnem olyan komolyan, mint Goethe, vagy Shakespeare, az első vendéglős, aki szoborral ajándékozta meg magát már életében. Kétségtelen, hogy joga volt hozzá. A saját portáján mindenki ur. Akár lovaszoborral is meglephette volna vendégeit a józsefvárosi vendéglős. Aztán az is méltányos, hogy ne csak a szellemi koszt szállítói, de a hus, a zsir, a liszt liferánsai is megbecsültessenek. Eddig lágy idilleket láttunk a vidéki vendéglőben, fotográfákat, amelyek aranyos rájában lógtak a vendéglő falán, s a poczakos vendéglőst ábrázolták frakkban, fehér nyakkendővel, meg az életepárját, akinek a fejére mirtus-koszoru és fátyol borult. Ezzel a szoborral a vendéglősök hősi kora kezdődik talán. Szobrot nekik. Mi a szobor-állítás jogát mégis szeretnők a közönségre bizni. Kiváncsiak vagyunk, vajjon hány vendéglős kapna szobrot. Vagy talán inkább a vendégeket illeti meg a szobor, akik a vendéglősök főztjét meg is eszik?

BALTAZÁR PÜSPÖK TIZ KORONÁJA *égeti már csak a függetlenségi párt báránytisztaságát, semmi más. Csak természetes hát, hogy meg akar szabadulni tőle, annál is inkább, mert ez a megszabadulás nemcsak az ostobaságig vitt puritánság és inaktív látzatát kelti, de mert egyszersmind külön kép is az erkölcsi pofon, aminek csattanásához már előre hegyeződnek a fülek. Pedig alighanem hiába, mert néha a pofon is visszafelé csattan, és mi csak arra vagyunk kíváncsiak, hogy ha visszaküldik Baltazár püspöknek a jótékonycélra adott pénzt, milyen címen fogják azt pótolni? És mennyivel nyer többet az a jótékony cél, amelyet Baltazár Dezső önkényl kívánt szolgálni, ha most valaki kényszerűségből nyul a zsebébe, hogy a visszaküldött tiz koronát kipótolja? És végül miért kell egy tizkoronásról való lemondásra olyan büszkének lenni, mikor arról Baltazár már sokkal előbb lemondott, anélkül hogy ezt a lemondást kamatoztatni kívánta volna. Ugy látszik, a függetlenségi párton nem nagyon szoktak hozzá az áldozatok hozzásához, hogy tiz korona körül is ilyen nagy viharok hullámanak abban a kanál vízben.*

MOST MÁR HIVATALOS IRÁS van róla, bélyegős, pecsétös, hogy Magyarországon látják a halottakat és beszélni is tudnak velük. Abbizony. A bizonyítványt Egerbakta előjárósága adta ki és az van benne megírva, hogy Szalkai Szucs Józsefné, született Keller Rebeka, négy hónapon köröszül beteg volt és e közben »oly adományban részesült, hogy látja a halottakat s azokról beszélni tud«. Az is ott van az írásban, hogy Rebeka asszony e tudományáért pénzt nem fogad el, »illetve nem követel«, de hogyha éppen, na hogyha éppen valamit fölajánlanak, azt elfogadja. A Rebeka. Hát persze: ez babona, és társaim a radikális álkultura uborkafáján azt mondják, biztosan azt mondják, hogy ez csak ott lehetséges, ahol nincs iskola, kultura, általános választói jog. Igaz, és ezért nagyon ajánljuk annak a szegény parasztasszonynak, a falu bolondjának, hogy menjen ki Párisba, ott van iskola, kultura, általános választói jog, és minden jós, vajákos, boszorkány, babona-uzsorás milliókat szerez. Mert Magyarország sokkal kulturáltanabb, semhogy a halottlátói vagyont szerezhethének.

Krónika II.

A milánói nyakleves.

— aug. 1.

Riccordi, a milánói kiadó összepofozkodott világhíres czégének egyik írójával, nevezetesen Guido de Veronével. Az író vágta arczul a kiadót, ami sulyosabb, mintha fordítva történt volna, mert az impulzív temperamentumu író így könnyen exisztenciáját veszítheti. Mi lehetett az a nagy ok, amiért az író (nincs szerencsénk a műveit ösmerni és így sejtelmünk sem lehet arról, hogy művei is olyan szenvedélyesek, mint a jobbkeze) megverte a kiadóját és így önmagát állította fölösleges anyagi válság elé.

Mi lehetett az ok? ... Talán egymás becsületében gázoltak, Riccordi elcsábította Veronének feleségét, nővérét, leányát, a kiadó az írónak szüleit, vagy — amire az ilyen urak még sokkalta érzékenyebbek — a tehetségét gyalázta. Nem! Nem ez történt Majland városában, a híres dómnak tőzsomszédságában. Az történt csak, azért volt a tettlegeskedés és utána — természetesen — párbaj, mert a kiadónak és az írónak, Riccordi és Verone uraknak eltérő volt a véleményük arról, hogy helyesen cselekedett-e a negyvennégy éves Anguissola grófnő, amikor egy fiatal huszárhadnagygyal megcsalta a férjét. Igaza volt-e a korosodó grófasszonynak, vagy nem, ez volt a nagy probléma, ami fölött végül összetettlegessedt kiadó és író, miközben a »városunk botrányát« beszéltek meg.

Távol, országhatárokon is tul csattant el ez a pofon, és nem is csattant el egyéb, csak egy pofon, kérdés hát, kell-e ezzel egy magyar szemle drága hasábjain foglalkozni? Ha nem is kell, de mindenesetre lehet. Azért lehet, mert a rövid életű milánói nyakleves mögött örök perspektiva tárul fel, olyan perspektiva, amely a legshakespeareibb, többet monduk, legemberibb tragikómikumra nyujt kilátást.

Mi történt Milanóban? Házasságot törtek ugy-e, és ennek nyomán pofon dördült el. Ha ezt a pofont a felszarvazott férj nyujtja át az amorosónak, rendben van. De az az érdekes, hogy az ügy miatt, amely alapjában véve csak három emberé, a férjé, a feleségé és a lovastiszté, másik két ember verekedett össze, másik két ember esett ököllet egymás arczának, olyan két ember, akinek semmi köze nincs az üggyöz.

Semmi köze hozzá? Már hogyne volna. Hiszen ők ketten, amikor e világ dolgairól ilyen csattanós végű megbeszélést folytattak, férfiak voltak. Két férfi beszélgetett és nőről beszélgetett, érdekes nőről. Hogy az a nő nem az ő ösmérésük volt, hogy az a nő, aki két férfié is volt ugyan, a pofozkodóknak egyikéé sem volt, — mit változtathat ez a dolgon. Két férfi beszélgetett, még csak az sem fontos, hogy érdekes nőről beszélgetett, nőről beszélgetett, és ez elég volt arra, hogy tettlegesen gyalázzák egymást. Feltétlenül elég volt rá.

Mert férfi, ha nőről, ha nő szerelméről (és lehet ez a legidegenebb nő és annak szerelme) beszél, mindig magát és a maga hölgyét helyettesíti be a dolgokba és az eseményekbe. Ez olyan, mint amikor az ember regényt olvas és saját magát állítja be a szerelmes hősnek, a saját hölgyét a regényhős hölgyének helyébe. Ilyenkor az ember mindig személyesen olvas, beszél és érez, és a legfatuskóbb emberből is élmények beszélnek. A megcsalt férj mindig ujjongani fog, ha a szinpadon lelövik a hütelen hitvest, vagy a csábitót (az se nagy baj, ha mindkettőt), férjes asszony barátja mindig a szerelem szabadságáért fog sok belső meggyőződéssel hevülni, és a nyugodt, tiszta házáséletet élő, magában és feleségében biztos férj közömbösen szabadelvű lesz e történetekkel és problémákkal szemben.

Érthető tehát ugy-e, ha a két milánói ur is ilyen hevesen exponálta magát az idegen botrányért. Érthető... De mégis csak furcsa, hogy egy asszonyért, aki két férfé is, két másik férfi pofozkodik, míg a két érdekelt férfi nyugodt mosolylyal siklik át a dolgok fölött... Itt van az ügynek tragikómikus ráncza. Emberi, végtelenül emberi történet ez, amikor idegen dolgokért hevülünk, lándzsát törünk, sőt el is vérzünk. Mert a milánói történet ám nem teljesen egymagában álló. Van ennek pendantja nem is egy, amelyek közé tartozik az is, amikor politika miatt vivnak egyszerű szavazópolgárok véres párba.

Más dolgaiért könnyen hevülünk általában, gyakran sokkal könnyebben és sokkal hevesebb élannel, mint ahogyan a magunk dolgai miatt szoktuk. A magunk dolgaiban gyakran vagyunk fáradtak, közömbösek, nemtörődiek, viszont ökölig megyünk el ugyanakkor a más ügyeiért.

Mi magunk untatjuk magunkat. Az idegen ember élete érdekel. Ezért olvasunk könyvet, ujságot, ezért járunk a kávéházba, az utcára, ezért tekintünk be a folyosón végighaladva a más lakásába, ezért kukkantunk a korzón kocsizva a szomszéd járműbe, ezért olvassuk el a lapban az idegen apróhirdetéseket is, ezért pofozkodunk, mint azt most Milanóban tettük.

Az unatkozó ember lelkének valami szennyesen romantikus hajlandósága dolgozik itt. Érdeklődünk. Ez az érdeklődés termi a legalsóbb rokon a közönséges pletykát, a legfelsőbb fokon a mesteri regényeket. Érdeklődünk, mert különben elsovadnánk a magunk lelkének négy fala, e négy fal kopár sivársága közben.

Alacsonyrendű állatok vagyunk. Ezt nem a milánói grófnő, a negyvennégy éves grófnő miatt elcsatant pofon miatt mondjuk. Tudjuk ezt mindannyian, de nem árt ezt elégszer ismételni. Valaminthogy nem árt ismételni egy másik, kevésbé pretenciózus tételt sem, azt, hogy a férfi mindig gyermek módjára viselkedik női ügyekben. Ime most is idegen nőért, idősb idegen nőért pofozkodtak. Más, sőt mások a nő »boldog« birtokosai, és mégis ők ketten, Riccordi és Verone véreznek el érte. Pszichikai balekség ez, ami nagyon is általános és — erősen összefügg az embernek az idegen dolgok iránti olthatatlan szomjuságával. Másik

férfi nője miatt pofozkodni, — ez majdnem annyi, mint titokban szerelmesnek lenni, rejtett zugokban verseket írni. Az egyetlen szempont, — egyébként — amelynek világánál a két milánói galantuomo kezd szinte rokonszenvenné válni.

Muscadin.

Ronda tanár ur.

(Regény.)

(14)

Irta: HEINRICH MANN.

— Lorenzen csödbe jutott — ismételte Ronda. — Lorenzen a sárban fekszik és nem kell fel többé soha. Pályafutását — igen ám, úgy bizony — befejezte.

— Halkan beszélt, mintha attól félt volna, hogy megpukkad örömeiben.

— Mit örülsz neki. Mimi hozományának is vége.

— De most megcsiptem az ipszét. Ez alkalommal sikerült megcsipnem őt és most kiszolgáltatom jól megérdemelt sorsának.

A nő nézte őt, amint ide-oda jár, mintegy tébolyultan. Kezei reszkettek a tárgyakon, amelyeket öntudatlanul megérintett. Róza egyet-mást még mondott, de Ronda mindenre csak ezt sziszegte reszketve:

— Lorenzen, a diák, a sárban fekszik.

Ronda viselkedése nemsokára imponált a nőnek. Férje erősebb indulatja végigsöpört az övéen és kioltotta. Rózának már eszébe se jutott a bánata, me-reven az ura után nézett, meg se ijedve a szenvedélytől, mintha Ronda mélyében mindig ott kuksolna a téboly; és mégis kényszeredetten nézett utána, édes borzongással érezte, hogy az ő öreg Rondájával erősebben összeköti ez az erőszakos és veszedelmes holmi, a szenvedély.

XIV.

Még olyan diákok is Ronda vendégei közé elegyültek, akik iskolába jártak. Egyikük, egy nyurga, zsömlesárga fiu csinos összegeket vesztett. A szezon vége felé, egy tavaszi szombat estén megjelent a küszöbön Hübbenett, a tanár esküdt ellensége, aki Rondáról oly gyűlölettel nyilatkozott és Ronda saját osztálya előtt »erkölcsi rondaságról« beszélt. Most ott állott férfias-pecczesen és Ronda mérgesen mosolygott feléje. Már várta a kollégáját, mert a fia nagyban játszott és otthon, kedves kolléga ur, bajok vannak a nevelés körül.

Hübbenett rákvörösen támadt a fiára, aki egyszerre semmivé zsugorodott, s felszólította őt, hogy kövesse. Hozzátette hangosan, — de szavait senkihez se intézte — hogy lépéseket tesz az ily állapotok megszüntetésére, amelyeket lelkiismeretlen kalandorok idéztek elő; amelyek ingatag fiatalemberek megkísértésére és elcsábítására valók; amelyeket az apáktól elcsent pénzből s más titkos, véres és szennyes eszközökkel tartanak fenn.

Egy tiszt sietve kiosont. Egy nyugtalanzkodó kártyás pedig a tanárhoz fordult és tüzetesen magyarázta, milyen meggondolatlanság lenne lármát csapni. Erkölcstelennek tartja ezt a társaságot? Méltóztatnék csak körültekinteni. Tetszik tudni, ki az a szürkeruhás ur a játékasztalnál, ott mindjárt az ablak mellett? Az kérem 'ássan Breetpoot konzul. És ki fordul Hübbenett felé, a homlokát ránczolva? Az kérem 'ássan Flad, a rendőrtiszt. Vajjon Hübbenett csakugyan bölcs dolog-

nak tartja-e, hogy megrágalmazza ezt az elit-társaságot, amelyben ilyen tekintélyes urak vannak?

Hübbenett nem tartotta bölcs dolognak: az arczáról sirt le. Még pár kátói szót mondott, de már gyengébb hangon. Senkise törődött már vele. Csak Ronda surrant mögéje, a diadaltól ragyogva, frissitöt adott a kollégájának, és mikor a tanár a válla vonításával erkölcsi felháborodását jelezte, szívesen utána kiáltott, hogy a háza a számára és a fia számára mindig nyitva marad.

A fürdőzésén újra beköszöntött. Ezuttal valószínűség népvándorlás zudult Rondáék nyomában a kis fürdőhelyre. Rondáék kibéreltek egy butorozott villát. Az alázatosan egyszerű kanapékra himzett japáni selyemtakarókat borítottak, az asztalra rulettet tettek és a »Fürdői emlék« felírásu vizespoharakba pezsgőt töltöttek. Az új »Ronda banda«, miután egész éjjel rulettezett és mindenféle kicsapongásokat művelt, hajnaltajt kivonult a strandra, napfelkeltét nézni, vasárnaponként pedig a reggeli térzene hangjainál kávézott meg. Gyakran házon kívül töltötték az éjszakát. A jómódu kísérők tekintélyét felhasználva, Róza önágyasága azt is kiereszkolta, hogy a strandvendéglős és kávézó bárnikor, amikor ő kívánta, újra kinyissa helyiségeit.

Róza kimeríthetetlen volt. Udvarlóinak falkáját éjjel-nappal hajszolta, hol jobbra, hol balra. Egyikhez botot vágott, másiknak konczot dobott, s mindezt sunyi oldalpillantással Rondácska felé, aki elégedetten dörszölgette kezét. Önágyasága mindenkitől azt követelte, hogy próbákat álljon a kedvéért. Egyiket — egy rózsás, kövérke embert — felszólította, hogy tüstént ebéd után — hat fogásból állott az ebéd — uszszék ki egész a homokzátonyig.

— Boldogtalan ifju, hiszen gutaütést kap — mondta neki egyik, aki eléggé józan tudott maradni.

Frölich Róza színművésznő önágyasága pedig így szólt:

— Aki itt gutaütéstől fél, azt egyáltalán nem használhatom, az csak hordja el innen az irháját. Ugy-e Rondácskám?

— Ugy bizony, — mondta Ronda — az csak hordja el innen az irháját.

Azután még hozzátette:

— Jakobi annakelőtte ugyancsak ügyes testgyakorló volt. Egyszer felmászott az iskola falára egész az első emeletig és az osztály egyik ablakán, amikor éppen tanítottam, tömlőből savanyu birskatej szagát bocsátotta a terembe. Napokig nem tudtuk kiszellőztetni az osztályt. Aki ilyenre képes, attól elvárhatjuk, hogy kitűnően tud uszni is.

Ronda szavai viharos derűtséget keltettek és a fiatal ember a többiek harsogó kacagása közben fogott a nehéz vállalkozásba.

Valamennyien a parton állottak, amikor kilépett a kabinjából és nagy összegekben fogadták meg, mint valami lovat. Milyen rózsás és kövérkes volt. Féluton úgy kellett szegényt a vízből kihalászni és a kísérőcsónakba czepleni. Esméletlenül feküdt a parton.

Az élesztési kísérletekben mindenki részt vett. Egyesek, akik első fogadásukat elvesztették, úgy akarták veszteségüket visszapótolni, hogy újabb fogadásokat kötöttek, Jakobi életbenmaradására, vagy halálára. A hölgyeket az eset iszonyuan felcsigázta, valószínűségos hisztériás görcsöket kaptak. Mikor a szerencsétlen tizenöt perc után sem adott életjelt magáról, némelyek nagyon elcsendesedtek és elődalogtak. Ronda ott maradt.

Nézte Jakobi diák petyhüdt, vértelen arczát és visszaidézte emlékébe azokat az időket, amikor ez

az arcz gunyos és lázító volt. Most itt hevernek mind a porban. Itt vannak legyürve: teljesen legyürve. Ezentul már nincs se győzelem, se büntetés. Enyhe hascsikarást érzett. A győzelmi hid kezdett ingadozni alatta. A zsarnok megszedült ebben az örületes magaságban...

Jakobi azonban felnyitotta a szemét.

A két hamburgi, a brazíliai és a lipcsei minden tartózkodás nélkül nyilatkozott az esetről. Igaz ugyan, hogy csak személyes boszuságból tették, mivel az utóbbi időben már egyáltalában nem számítottak. Nem értették a történeteket. A tavalyi pompáskedélyű leány helyett Frölich Róza színművésznő önágyaságát lelték, aki az igazi szépségek arrogáns és parancsoló modorát szedte magára és akinek — mintha tényleg az is volna — mindenki behódolt. És amellett ugyancsak távol állott attól, hogy szépség legyen: a tavalyi jóbarátok ezt a svindlit nevetéségesnek látták. De napról-napra jobban rabjává lettek. A brazíliai eleinte megpróbálta helyreállítani a régi bizalmas viszonyt; azután már csak gyáván és messziről epekedett feléje.

A célhoz leginkább közel Kunszt ügyész és Richter tanár voltak; mert tőlük vártak legtöbbet. Az egyik a város legnépszerűbb agglégénye volt; a másik vőlegény. Frölich Róza színművésznő sokáig habozott ketjük között. Kunszt volt a tekintélyesebb ugyan, de Richternél az események hordereje nagyobb jelentőségű lehet. Richter menyasszonya izgatta őt; mert egyedül ez a kis teremtes merészkedett Róza önágyasága toalettjeit a kis fürdőhelyen tulszárnyalni.

Kunsztól azt követelte önágyasága, hogy vágja pofon azt a férfit, akinek a nevét a következő szerdán véletlenül elsőnek fogja kimondani. Kunszt borvirágos képe elmosolyodott és azt mondta, hogy nem evett keféit. Erre Róza kijelentette, hogy örökre végzett vele; és annak, aki nála valamit el akar érni, mindenre készen kell lennie. Mindenre, de mindenre.

És Richter készen volt: annyira megviselte szegényt a vőlegénysége. Egy délután, éppen a térzene alatt, világcsudájára végigszamaragolt Róza önágyaságával — ketten egy nyeregben, részegen, egymásba kapaszkodva — a kávézó sora között, a menyasszonya és az egész zajongó tömeg szemelattára.

Mindjárt vacsora után Róza színművésznő felállott, Rondát és Richtert maga mellé vette és édes piczi hangocskán jelentette ki, hogy ma nagyon korán kíván lefeküdni.

Czifra lampiónokkal kísérte hazáig hódolóinak tömege; és néhány ur az erkély alatt halk szerenádba fogott. Mikor minden elcsendesült, Ronda már félig levetkezve szólította felesége önágyaságát. Azt hitte, hogy az erkélyen van. Nem volt ott. Ronda kereste és szölongatta; élvezni akarta vele együtt azt az örömet, hogy végre Richter sorsa is betelt és hogy sikerült további életpályáját kinos-keservessé tenni. De az üres szobákban elpukkantak az ujjongó hangok. Rondát szorongás fogta el.

Ismerte ő már Róza szeszélyeit, biztosan lement a strandra. Ronda leült a gyermek kis hálós-ágya peremére és hajtotta a szunyogokat.

Megint valami együgyü szamarat tesz lóvá Róza, aki falhat most egy kis holdvilágot, cserébe a köszönytükért és ezüst szelenczékért. Ronda közben aludni ment... De öntudata alatt ott szunnyadt a felszínre nem hozott gondolat, hogy Róza kísérője Richter; és hogy Richtert ebben az órában nem tették lóvá.

Ronda éjjelig hanykolódott. Akkor kiugrott az ágyból, magára kapta a ruháit és hangosan mondta maga elé, hogy fel kell kelteni a cselédleányt és fáklyás emberekért kell küldeni; valami történhetett talán

Frölich Rózával. Gyertyát is gyújtott és elindult a cselédszoba felé. Csak fenn a padláshoz vezető lépcsőn jőzanodott ki ebből a magaalattatásából, félve elfujta a gyertyát, nehogy észrevegyék és szép lassan visszatepett a hálószobába.

A hold sápadtan világította meg Róza üres ágyát. Rondát valami kényszerítette, hogy folyton odanézzon; mind hevesebben lélekezett. Végül összegubbaszkodott és elkezdett nyöszörögni. Megrémült a saját hangjától és a takaró alá bujt. Kis idő múlva férfiasan elhatározta magát; mégegyszer felöltözött, tetőtől-talpig, és elgondolta, hogyan fogadja Frölich Rózát. Így akart szólni:

— Nos? Ismét sétálni voltál — nemde ugyebár? Hélyes, helyes. Megtörtént azonban, hogy én sem voltam fáradt és csak épp az imént jöttem haza.

Egy álló óra hosszat gyakorolta ezt a mondókát, föl és alá járkálva a szobában. Ekkor kinn a kapunál könnyű zaj rebbent; vad rántással tépte le magáról Ronda a ruhákat és bevetette magát az ágyba. Szemhéjait erősen lezorítva figyelt Róza óvatos közeledésére, lehulló ruháinak halkított zizegésére, a vigyázatos reccsenésre, amint kinyújtózott az ágyban; azután könnyű sóhajára; végül pedig édes és meghitt horkolására.

Reggel mind a ketten alvást színleltek. Róza ónagysága szánta rá magát először az ásitásra. Mikor Ronda felé fordult, szenvedő és sirásra görbült arcát vállához nyomta és ezt zokogta:

— Oh jaj, ha tudnád, Rondácskám. Nem megy minden olyan simán az életben, ahogy az ember szeretné, és a legtöbbről maga sem tehet az ember.

— Jó, jó — mondta vigasztalva Ronda; és Róza még jobban bőgött, mivelhogy Rondácska olyan bárányszelid volt és üres kifogásait zsebrevágta.

Egész nap ki se mozdultak; és Frölich Róza lomhán és ügyetlenül tett-vett, szemében lágú, édes, ernyedten-elomló emlékek szunnyadtak, melyek elől Ronda pironkodva nézett félre. Estefelé jött néhány ismerősük és megkérdezték őket, tudják-e a legnagyobb ujságot! Honnan tudták volna, hiszen nem voltak kint a házból.

— Richter eljegyzése visszament.

Róza színművésznő hirtelenül Rondára pillantott.

— Ennek az embernek vége — folytatták tovább a hirharangok. — Örökre kompromittálva van. Az exmenyasszonyának a familiája egész biztosan ki fogja turni az állásából. Nem akarnak majd egy városban lakni vele, mert szégyelik magukat. Majd meglátja, hogy megfeneklik szegény feje.

Frölich Róza látta, amint Ronda elpirul és elsápad, egyik lábáról a másikra áll, az ujjait összekulcsolja és szétveszi; látta, hogy a levegőt fogai között átsziuri, mint hogyha a szavak élvezet szürcsölné, mintha boldogságát szivná ki. Ronda élvezett és szenvedett. Ezuttal meg kellett fizetni a diadalát; a nő rossz lelkiismerettel olvasta a férje arczáról, hogy mivel fizette meg.

Ronda végül kiment és Róza is ürügyet talált, hogy a vendégeket magukra hagyja.

— Örülsz? — kérdezte Róza tetetett elégedetlenséggel. — Mégse illik örülni azon, hogy mások páciban vannak.

Ronda az erkélyen ült, a csuklóit szorongatta és tétovázva a bükkfák koronáin át a tengerre nézett, olyan arczczal, mintha a végtelen látóhatárt vizsgálná, amelyet csak nagy szenvedések árán lehet elérni. Róza is érzett ebből valamit; és most ő vigasztalta. Így szólt:

— Sebaj, Rondácska. Az a fő, hogy ennek az embernek kampecz. Ez is valami.

Róza felsóhajtott; mert ha csak a néhány órával ezelőtt történt eseményekre gondolt, be kellett val-

lania, hogy meglehetősen hálátlanul viselkedett a szegény Richter iránt. Azaz hogy is történt tulajdonképpen? Hászen igaz, hogy szemrevaló legény volt, de ha nincs itt Kunszt, akit boszantani akar, akkor az egészről nem történik semmi. Spongyát rá. De a szegény Ronda, az egészen más. Az ember szíve egészen elfacsarodik, ha ránéz. Hogy ül szegény, szegény Ronda!

— Drágácskám — mondta a nő és feléje nyujtotta a kezét.

Ronda elfogadta és így szólt:

— Egy dolog mindenesetre biztos: az, hogy aki a legmagasabb és legfényesebb ormokra hág, annak ismernie kell a szakadékokat és a legsötétebb örvényt is.

XV.

Mikor visszajöttek a városba, már mindenki várta őket. A fiatal emberek felsóhajtottak:

— Na, hála a papnak, most legalább nem unatkozunk.

A visszatérésük után való napon estélyt adtak és az egész város azon törte a fejét, vajjon mit csináltak, mit ettek, milyen volt Frölich Róza új toalettje. Később aztán a házas kereskedők későn este szokatlan tudósításokat kaptak: valami történt a révben, az irodába kell futniok; és azonnal eltűntek.

Mindenesetre sokan távolmaradtak, erkölcsi okokból, a temperamentumuk hűvössége folytán, vagy takarékoságból. Ezek üres székek közt ásitoztak a kaszinóban, vagy a közművelődési egyesületben; eleinte felháborodtak, aztán meghökkenetek, mert a számuk egyre apadt; és azok, akik utoljára maradtak petrezselymet árulni, úgy érezték, hogy rosszul jártak és igaztalanul mellőzik őket.

A városi színház pausálékból éledélt. Valamirevaló varieté se akadt. Azt az öt-hat félvilági hölgyét, akihez a jobb urak jártak, már tulságosan ismerték, s az örömet, amit adhattak volna, elzárította a Rondára és a feleségére való gondolás.

Ebben az ódon városban, ahol az unott családi körből egyenesen ordenaré és unalmas bünbe pottyant az ember, a város kapuja mellett levő házról már úgy beszéltek, hogy ott nagyban játszottak, drága borokat ittak, nők jártak oda, akik nem voltak félvilági hölgyek, de nem is tizenhárompróbás uriaszszonyok; a háziasszony pedig férjes asszony, Ronda tanár felesége, borsos kuplékat énekelt, hastánczot lejtett, és ha az ember ügyes, még ostobaságokra is adja a fejét; — a tanár ur háza köré tehát a mesék fátyola ereszkedett, az az ezüstösen reszkető pára, amely a tündérpalotákat burkolja be. Nagyszerű egy hely ez! A polgár minden áldott este többször rugandolt Rondáék házára. A tanár elsurant egy ismerős, egy órát vert a toronyóra s ilyenkor künn a városban ezt mondták:

— Most kezdik.

Lefeküdtek, fáradtan, nem tudták, hogy mi fásasztotta el őket és ezt mondták:

— Ott künn bezzeg vig élet járja.

Voltak ugyan olyanok is, nagyon kevesen, — mint például Lohmann konzul — akik fiatal korukban külföldön éltek, Hamburgban otthon voltak, olykor-olykor Párisba és Londonba is elvetődtek, és akiket így nem a pusztá kíváncsiság hozott el az öreg, kiérdemült és elcsapott tanár és a fiatal felesége estélyeire. De a megtollasodott vidéki kereskedőknek, akik harmincz álló évig spekuláltak hallal és vajjal és mindig azon az öt utcán járkáltak, egyszerre kinyílt a szemük, micsoda élvezetes, nem remélt módon használhatják

föl a pénzüket. A fáradságuk jutalmától elkápráztak, és most már tudták, miért éltek. Mások, akik azelőtt ismerték a nagyvárost s úgy érezték, hogy kicsit begyöpösödtek, mint Breetpoot konzul, eleinte csak leereszkedtek hozzájuk, de később pompásan mulattak, mint a többiek. Mások, régi diákok, érzékenyen emlékeztek vissza a fiatalságuk arany napjaira, a zenés kávéházakra, a kis nőcskékre, és az emlékek hatása alatt jöttek ide; így a hühnegrabi eset bírái, Quittjenszel, a pappal egyetemben. Mert Quittjens is itt volt, mint a többi halandó. Még a kisebb polgárok, így a Café Central bérlője, a piaczi trafikos is azt tartották, hogy megtisztelik őket azzal, hogy vendégül hívják, s használ a társadalmi pozíciójuknak, hiszen már egyedül Rondáéknál lehetett érintkezni a város kolomposaival. Természetesen a kispolgárok voltak többségben és ők adták meg a tónust is.

A tónus ügyetlen volt. Csak azért volt rossz, mert ügyetlen volt. Ezek az emberek különös, kétértelmű perverségeket vártak, szerelmet, amelyért nem kellett rögvést fizetni és azért mégis jól mulathatnak. Csak-hogy éppen ők tették a társaságot leplezetlenül egyértelművé. Hogyha nem kuksoltak otthon a családi körben mint jó nyárspolgárok, ordinárévá váltak, mint a bordélyházban. Bizony így történt. Egyik-másik eleinte tartóztatni próbálta magát, de mihelyt kissé bekáfolt, vagy vesztett, otthonosan mozgott, kibugygyant szájából a disznó szó, parázna dolgokról locsogott, a hölgyeket tegezte, veszekedni kezdett. Ez a nőket teljesen demoralizálta. A gyönyörben nem ismeretek formát és mértéket. Hedvigre rá se lehetett ismerni; egyszer macskazenét adtak neki s ő erre kijött a szobából, ahol félóráig időzött egyik vendéggel, aztán a féktelen csoport kíséretében szemtelenül a játékszobába tartott. Róza is elismerte, Hedvig erre a mult szezonban még nem lett volna képes.

Róza azon volt, hogy a formákat lehetőleg fentartsa. Természetesen csak a legelőkelőbbekkel volt viszonya, valószínűen Breetpoot konzullal s talán még Kunszt ügyésszel; biztosan nem tudtak semmit. Otthon diszkréten viselkedett. Róza a házasságtörést egy férjes asszony óvatosságával és ünnepi czeremóniájával üzte; dupla fátyollal, elfüggönyözött kocsiiban, vidéken ment találkákra. Ez az etikett becsületet szerzett neki, és senki se merte volna a többi hölgygel elvéteni. Már azért se merték, mert sohase tudták, ki volt az udvarlója és mennyire türelmes. Azt is figyelembe vették, hogy Ronda egyáltalán nem türelmes. Megtörtént, hogy Ronda a kedélyes muri közepette rátámadt egy urra, aki a háta mögött megjegyzést tett a feleségére. Ronda fujt és sziszegett; a magyarázatra oda se hajszolt; végül heves dulakodás után a nagy behemót embert szépszerével kipenderítette az ajtón; és a boldogtalant örökre kizárták. Nagyban játszott szegény és Frölich színművésznőre igazán csak a lehető legártatlanabb megjegyzést tette. Tudták tehát, hogy Ronda nem érti a tréfát, ha a feleségéről volt szó; és résen voltak.

Különben minden simán mehetett; Ronda nem volt ünneprontó. Dörzsölte a kezét, hogyha valaki más kivitte a bankot és hogyha megdöbbsent, vágtyól elcsigázott, verejtékes és rémült arcok szaglászta s maguk elé meredtek. Kedélyes véleményeket mondott a tökrészeg, állapotáról, a leégett kártyásnak vitriolos gunynyal tanácsokat adott, ümmögött, hogyha egy szerelmes párocskát tettenértek; és akkor hágott tetőfokára a jókedve, hogyha valaki elvesztette a becsületét. Egy jó családból való fiu hamisan kártyázott. Ronda amellet foglalt állást, hogy csak játszszez tovább. Az erkölcsi tőlháborodás hullámai magasra csaptak, néhá-

nyan tiltakozva távoztak el. Két-három nap multán azonban visszasompolyogtak és Ronda mérges mosollyal beugratta őket egy parthieba és a fiatal hamiskártyás is velük kártyázott.

(Folytatása következik.)

Barangolások.

Svájci krónika.

Valamikor, boldogult diákkoromban, figyelmetlenségem kapott rajta a fizika professzora. Éppen a földről magyarázott, nekem persze máson járt az eszem. Milyen szép gömbölyü is az a föld, gondoltam magamban, s elképzeltem egy ideális gömböt, felállottam a tetején arra a pontra, ahol jobbra is, balra is egyforma a golyó, s ha félrelépne az ember oldalvást, lesiklanék és belehullna a semmibe. S ha erre a veszedelmes pontra Peary, meg a vetélytársa egyszerre kerülnének, mi lenne akkor? . . .

S akkor felszólított a professzor. A vége szekunda lett s korholó szavak pattantották el szemem elől a szép, szivárványos buborékot, amilyennek a földet képzeltem. És most, a vakációban, a valóságban megtaláltam ezt a furcsa, sikos pontot. Nem az északi sarkon, hiszen a föld mindenütt kerek és az ember másutt is gurulhat, hanem a svájci határon, abban a szomoruan semleges, görbe vonalban, mely se a francziáé, se a németé, s amelyen túl és innen két másszörü nép néz egymással farkasszemtel.

A német fel akarja falni a világot. Buchs táján éreztem meg először, mekkora feszültség uralkodik itten. Utközben örökös csipkelődések, finomra hegyezett célzások, egy hajszálnyira a sértés határán innen, kétértelmű kézmozdulatok beszédközben, s ezalatt a szürke, poros delizsáncz előtt egykedvűen koczog tovább a svájci ritkaság, egy fáradt öszvér (melynek apja bizonyára francia ló, anyja pedig német számar lehetett), mint aki semmit sem tehet az egészről.

Ezek az emberek nem Bismarckért vagy Napoleonért gyűlölik egymást. A baj a mindennapi kenyér, melyet a német a francia elől elkaparint. Huzza az igát mint egy málhásló reggeltől estig, megelepszik nyolczvan frankkal, s kiszorítja a gyárakból a francziát. Ez állítólagos raffinaltsága daczára tunyább, tenyeresalpasabb, jól akar élni, kevesebbet dolgozik és sokat kér. Ha valamelyik francia penzióba német kerül, azt kiszekirozzák, kimarják rövidesen. Minden rossz viczet rákennek, beleejtik a levesébe a sótartót, megpaprikázzák a bornak keresztelt cikóriás meggyepálinkát, s mindezt véletlenül, jámbor, szánom-bánom ábrázattal, de olyan malicziózus szívvvel, hogy a szegény germán kénytelen valami internacionális szállodába vagy német söntésbe menekülni. A mi penzióknál a mult héten párolgott el ilyenformán egy boldogtalan berlini filozoptrina.

Most már beállott a békesség, valamennyien szeretjük egymást, s francziául beszélünk. A társaság na-

gyon érdekes, lehet pompás portrékat találni; van közöttünk egy orosz mademoiselle, három angol kisasszony, egy olasz hegedűművész, két svéd tanár, meg öt francia. Szóval fél Európa dióhéjban. Emberek a szélrózsa minden irányából, másfajta szokások, erkölcsi fel-fogások rabjai, nevetséges előítéletekkel egymással szemben, — s most békésen megülnek egy hosszú, ovális asztal körül. Odahaza nem is gondolnók, milyen egyformák a föld szétszórt lakosai, ha egy nyelven beszélnek.

Teljes életemben haragudtam a lélektani fajmeghatározásokra. Ezek szerint a német nyárspolgár, a francia szellemes, elegáns, a magyar hirtelenharagu, de békülékeny, az angol hideg, az olasz meleg, s svéd se hideg, se meleg. Mi keletiek elmaradtak vagyunk a nyugati nációk szemében, kik alig járnak nálunk, s mende-mondák, vándorczigányok után ítélnék. Die feurigen Ungarinnen! Ez közmondás Európában. S mit ért pl. ez alatt a német? Feurig, azaz dologtalan, dinom-dánomra hajlékony, laza erkölcsű, vasárnap délutánra való. Mennyi jelző e három szóban, meg abban a jelentős hangsúlyban, melylyel mondvá vannak.

A német kétfelé osztja a világot, keletre meg nyugatra. Németország a világ közepe, esze, ott van a bölcsék köve, Goethe nagyobb Shakespearenél, az olasz beszámíthatatlan, az orosz meg a magyar — ah ja, diese Nationalitäten hinter den Bergen, so, so . . .

Pedig a germán sok szépet tud rólunk. Tudja, hogy nálunk a Bakonyban már éjjel is bátran járhat az ember; hogy II. Rákóczi Ferencznek a legjobb keserűvizgyára van Budapesten; hogy a cigányok a magyarsággal szoros rokonságban állanak; hogy Zsokey írta a Kárpáthy Zoltánt; hogy Petőfi a Magyar Tud. Akadémia megalapítója, Arany János pedig a *Soirée bei Toldy*, meg *Buda halodata* szerzője (így olvasható abban a német lexikonban, melyet a hírhedt Goethe-magyarászó Düntzer tanítványai írtak, Düntzeré; aki szerint ez a sor: *Gretchen war kurz angebunden*, annyit tesz, hogy Margit felkötötte ám a szoknyáját!), tudja továbbá, hogy Madách nem volt ein Dichter ohne, csak kár, hogy Goethéből plagizálta az Ember tragédiáját!

Lenau egyenesen főforrássá vált külföldön a magyar »Rasse« jellemzésénél. Ugy-e mi tudjuk, milyen hamisan s mégis milyen tüzrőlpattant romantikával festi Miklós mester a mi *tschákós* huszárjainkat, a méltóságos, fejedelemnek beillő *Mischka* cigányt, a falánk tiszaparti parasztokat, akik félretolják a bajusszokat, hogy a sonkanyalábok utját ne állják (!) s kivilágos kivirradtig járnak mint a bolondok, abban a hiedelemben, hogy a cigányok még mindig muzsikálnak? Ez romantika, Lenau merész fantáziája, így mentegettük mi Csatád szülöttjét, de a német mást beszél, s a legtöbb irodalomtörténetében magasztalással szól Lenauról, mint a magyar viszonyok kiváló rajzolójáról.

Igy a német. Dobjuk el hát a lélektant, a négyféle alaptermészetet, s nézzük az életet. Ez mást mond. Itt van mindjárt a mi penzióink, ahol annyi fajta ember

él. Beszédjük, magatartásuk mind egy közös európai civilizációra utal. Ha azt mondanák, hogy Budapest-ről valók, éppen úgy elhinnéd, mint ahogy elhiszed, hogy londoniak, párisiak; szentpéterváriak.

Egy angol, két angol, száz angol lehet flegmatikus, egy magyar, száz magyar lehet »höchstfeurig«, de minden angolnak az arisztokratikus közönyt, minden németnek az egyedül üdvözítő tehetséget s minden magyarnak a szilajságot odaadni, odaerőszakolni, ez kész lélektani botrány. A dolog tulajdonképpen úgy áll, hogy az európai kultúra hovatovább egyformára simítja minden lakóját. Sikk, szellemesség, tehetség, ostobaság, közöny és szilajság csak úgy meglehet a francziában, mint a németben, vagy az olaszban. Pl. a szomszéd angol kisasszony folyton fecseg mint egy francia, a szemközti francia úgy hallgat mint egy angol, az olasz művész pedig olyan halvérű mint egy eszkimó. Az angolt már eleitől fogva másnak képzeltem, a francziáról gondolni se mertem, hogy vasalatlan nadrágban birjon járni, s kerek, pufók, szakálás képe legyen, mint egy alföldi hatökrös gazdának. Rólam egyáltalában nem akarták elhinni, hogy magyar vagyok, hiszen azok sokkal pirospozsgásabb, szilajabb legények!

Az igaz, hogy minden népnek megvannak a maga apró-cseprő tradíciói, illemszabályai. Ami itt erény, az ott bűn, amott pedig nevetség. Tegnap éppen arról volt szó, hogy a kis orosz leány este egyedül csónakázott egy fiatalemberrel. Helyes, mondaná a berlini filozoptrina, legalább nem félt. Ez nem illik, szólt az egyik svéd, lány ne mászkáljon este bursokkal. Menjen egyedül, ez a helyes. Hohó, szólt az olasz, csak nem járhat este magában, mikor minden lump beleköthet. Csak nem ijed meg egy csavargótól? szólt az amerikai leány. S ekkor elmeséltem nekik a mesét az apáról meg a fiáról, akik a hátukon vitték haza a szamarat.

Die feurigen Ungarinnen. Mi nevetünk az ilyesmin, s viszont elítéljük a német lányokat, akik szaladnak a férfiak után, s egyvalakihez mindenkor hűségesek. Gudrun a német női erény mintaképe, de lehet a magyaré, az olaszé, a világ minden tisztességes nemzeté, ha úgy tetszik. Az erkölcs mindenütt egy, csak más és más formában, az illető nép szemüvegén keresztül. A legaltalanosabb tulajdonságokat, melyek emberi mivoltunkkal velejárnak, minden nép lefoglalja magának, saját nézetét állítja oda mértékül, s eszerint becsüli vagy ítéli el a másnyelvűeket.

Ezen a semleges ponton, ahol a német és francia létharcának annyi idegen a szemtanuja, itt értettem meg igazán, milyen nagy szerencse, ha világnyelv az ember anyanyelve. Az európai kulturember mindenütt egyforma, csak az a kérdés, erős-e és megértik-e? Ha nem értenek meg, lehetnek Aranyaink, Madáchaink, apró ujsághirekből, mendemondákból ítélnék meg, elmaradtnak, vadnak tartanak, s holnapra tán el is felejtik; ha ma este a berlini színpadon egy kiváló drámaírónk ragadta magával a közönséget.

Vajthó László.

Nyári chanson.

Egyedül ülök künn a terrazon.

- Ezüst karokban arany gyertyák égnek,
- Az arany lángok bókolnak a szélnek,
- A fuvolázó szelet hallgatom.

Minden szélhang egy messzi izenet —

- Emlékek napsütött fővényén ülök,
- A zengő vágyak hurján hegedülök
- És forró szelek fujják szívemet.

— Ó mily jó volna most melletted lenni!

- Kis csillagoktól zeng az ég s a távol,
- A hold felkél egy felhőnyoszolyából
- És ezüst ingvállát a kertre ejti.

Zilahy Lajos.

Saison.

A dinnye.

— Jelenet, nyáron. —

(Dél. Ég a napmelegtől. Férj és feleség elértek az ebéd végére, minden különösebb baj nélkül. A leves kicsit sűrű volt, a mártás kicsit hig, a tészta mákkal volt, dió helyett. Következik a gyümölcs. A férj kezdi):

- Hát ez?
- Dinnye.
- Látom.
- Nincs ráírva.
- Mégis látom.
- Ha látod, miért kérded?
- Ha megmondtad, hogy dinnye, akkor mért kérded, hogy mért kérdem? Görög?
- A nemzetiségét is parancsolod? Kérlek. Nem görög. Szerb. Vagy bolgár. Esetleg czernagorc.
- Nem úgy értettem. Tudod, mit mond Petur?
- Azt mondja, ami tetszik neki, és én is azt mondom, ami nekem tetszik.
- Petur ezt mondja: Görög, gubás, bojér, olasz, német, zsidó, nekem mindegy.
- Mit gagyogsz, felnőtt férfi létedre? Láttál már gubás dinnyét; vagy zsidó dinnyét? Mit idézel a fejemre ilyen haszontalanságot? Mit fitogsz a latin műveltségeddel? Én nő vagyok, én nem járhattam gimnáziumba, mert akkor még nem volt, ha lett volna, jártam volna, és ha jártam volna, akkor talán meg tudnám mondani neked a dinnye nemzetiségét.
- Éppen azt mondtam azzal az idézettel, hogy nem a dinnye nemzetisége érdekel. Csak azt akartam megtudni, hogy a dinnye görög-e; vagy sárga?
- Ugy!?! Te viszont ezért jártál gimnáziumba, hogy végül tőlem, védtelen nőtől tudakold, hogy egy dinnye, amelyik az asztalodra kerül, görög-e, vagy sárga.
- Vagyis nem vagy hajlandó elárulni, hogy görög-e, vagy sárga?

- Hajlandó vagyok.
 - Akkor miért nem árulod el?
 - Mert már megmondtam, hogy nem görög.
 - Többet nem mondasz?
 - Többet nem, mert ebből minden kétlábu ki találhatja a másik eshetőséget.
 - A másik eshetőség az, hogy én négylábu vagyok?
 - Nem. A másik eshetőség az, hogy a dinnye sárga.
 - Hála. Istennek hála.
 - Mit imádkozol?
 - Azt, hogy egy saját háztartásomban élő dinyeről végre megtudhattam, hogy nem görög, hanem sárga.
 - Ezt egy kétéves gyerek is megmondhatta volna neked.
 - Hol? Honnan vegyem itt a kétéves gyereket?
 - Ha az utcán megkérdezed, akármelyik kétéves gyerek megmondja.
 - Eszerint ezt a dinnyét én vigyem most le az utcára?
 - Ne vidd le.
 - Hát mit csináljak vele?
 - Egyél belőle.
- (Most egy kis szünet jön. A feleség felveszi a kést és kaján örömmel, mintha egy férjiba döfné, beleszur. A férj érzi, hogy neki szól ez a késszurás. Reagál:)*
- Sárga dinnye?
 - Az, az. Megmondtam, de látja is, aki nem vak.
 - Én zöldet látok, nem sárgát.
 - Pedig sárga.
 - Ha sárga, akkor mért zöld? Nem lennél szives ezt megmondani?
 - Mert csak kívül zöld, belül sárga. Ezért sárganak nevezték el; nem én neveztem el, én ott sem voltam, mikor elnevezték. Én nem vagyok felelős szerkesztője ennek a dinnyének. Én nem vagyok benne ebben a dinnyében.
 - Kár.
 - Mért kár?
 - Mert ha benne volnál, felkapnám és kidobnám az ablakon.
 - Nem volna hasznod belőle.
 - Nem? Agglegény lennék.
 - De a dinnye mégis sárga lenne.
 - Énmiattam ott sárgulhatna, amíg meg nem zöldül.
 - Ha megzöldülne, akkor zöld dinnye lenne belőle.
 - És a héja?
 - A héja egy madár.
 - De a dinnye héja?
 - Ilyen nevű madár nincs.
 - De hogy a dinnyének a héja milyen volna?
 - A héja sárga volna.
 - És akkor zöld dinnye lenne? Hallatlan!

(Ujabb szünet. A feleség vad gyönyörrel szabdalja a dinnyét, egy szeletet a férj tányérjára dob, egyet szépen odatesz maga elé. A férj megkóstolja):

— Nem édes.

— Édes.

— Nem édes. Meg kell cukrozni.

— Nem kell megcukrozni, mert édes. Csak azért nem édes, mert cukros tésztát ettél előtte.

— Ne ettem volna? Mért nem mondtad, hogy azért főztél tésztát, hogy ne egyem belőle. Hogy a tészta csak egy átmeneti állapot a dinnye felé? Hogy interregnum? Hogy a tészta után egy hómó régiusz jön és előkészíti a dinnyét? Mindent mondani kellett volna.

— Hogyne. Ha az Angyal földön akarnánk dinnyét enni. De ez itt a Csalogány-utcza. Itt nem lefetyelünk ilyen számárságokat. Itt, akinek józan esze van, tudja, hogy a tészta után, ha nagyon édes, várni kell, csak aztán ehetjük a dinnyét.

— Várni?

— Tényleg.

— Ne építsünk várótermet? Talán írjuk is rá, hogy első- és másodosztályú váróterem? Dinnyevők kisérőinek tilos a tányérra fellépni? Állítsunk bele egy embert és az kiabálja: »Budapest, Hatvan, Miskolcz, Sárgadinnye, tessék beszállni!«

— Ne. Hanem a tészta után egyél egy falat kenyeret.

— Az keresztelő Szent János, aki a dinnyét megelőzi?

— Nevezd annak, de egyél.

— Nem eszem. Eszemágában sincs, hogy egyem. Nem azért eszem dinnyét, hogy kenyeret egyem. Mondtad volna, hogy a tészta után kenyérvetés jön...

— Akkor ettél volna?

— Nem. Akkor is a tészta előtt ettem volna kenyeret, de nem hittem volna, hogy a tészta után dinnye jön. És ha a dinnye előtt kenyeret egyem, mért nem ettem a kenyér előtt dinnyét?

— Mi ez?

— Ez a paritás, amit a kenyér joggal megkövetelhet. És különben is. Micsoda butaság. Mióta sütik a kenyeret cukorral? Mért édesítené meg a kenyér a dinnyét? Ha megédesítené, akkor Nagysurányban mért cukrot gyártanak, mért nem kenyeret sütnék?

— Nem, nem, a kenyérnek nem ez a szerepe.

— Hát mi? A tésztától vonja el a cukrot? Akkor mért nem pakolják a cukorbetegeket kenyérbe? És mért akarod énbélem tömni a kenyeret? Tömd a dinnyébe. Én már ettem ma kenyeret, a dinnye még nem evett.

— Mégsem tömöm a kenyeret a dinnyébe.

(Szünet. A szemek összevillannak. A férj):

— És mért nem, ha szabad kérdenem?

— Mert a dinnye nem tud megfulladni.

— Én tudok?

— Nem tudom. De megpróbálhatnád.

Gábor Andor.

HETI RIGMUSOK.

Hévség.

Itt van a tél,
Itt van ujra.
Járunk felöl-
Töbe bujva.
Felöltő és
Téli szoknya:
Legyünk ehhez
Hozzászokva.

Téli szellő, téli felleg,
Borsódnak a hátaik, mellek.
Rá-rá-fujunk a tenyérre,
Vágyunk forró gesztenyére.

Merevre fagy
Arcunk izma.
A lábunkon
Rámás csizma.
Rámás csizma,
Csizmás ráma.
Borzasztó hi-
Deg van máma.

Utcán csupa fagytól zöld ur,
Fridhóf Nanzen s Nordenszkjöld ur,
Északi sark, déli sarok:
Meleg alsós, pikét, tarokk.

Dávosz! Czürih!
Interláken!
Magyar ember
Sok pénzt ráken.
Vagyon költ el
Svájcz honban,
Pedig hideg
Csak itthon van.

Ne menj, cziczám, nyarallóba,
Úlj mellém a kandallóba,
Augusztus van, nyár van, vagy mi!
Jobb ilyenkor itt megfagyni.

Pikk.

INNEN-ONNAN.

♂ Az egi dráma. Füst, korom, porladó csontok, fulladt sikoltások, — a drámának vége. A boldogtalan főhadnagyot, akinek koponyacsontjaiból az örültek töviskoszoruja vésődött ki, eltemették, a másik két áldozat a test siralomházában, az ispotályban lesi az élet fehérzászlós futárát. A drámának vége, és ma már a drámai igazságszolgáltatás menetét is kirajzolhatjuk, — a drámai igazság azoknak szolgáltatatik ki, akik a sajtóban, minisztériumokban, egészségügyi tanácsokban esztendő óta sürgetik az elmebeteg ellenőrzését. Mert itt a dráma expozíciója, bonyodalma és teljessége az, hogy egy ember elvesztette az eszét, — nem családi dráma, nem katonadráma, nem kisvárosi dráma: egy idegrendszer drámája, amelynek egyetlen esztétikusa a pszichiáter, amelyért csak olyan neuraszténiás közönség tölti meg a színházat, mint a pesti. Egy idegrendszer drámája, egy dráma, amelynek nincsenek hősei, csak vértanui, nincsenek csak misztériumai és a »nagy

jelenetig» minden a színpalak közt játszódik le... a szürke kéregben. Itt mindenki szimpátikus: a főhadnagy, mert bolond, a huszár, mert áldozat, az asszony, mert szép, a férj: mert férj. De hogyha nem kardok, sarkantyuk, atillák csillogtak volna a színen, aminthogy ugyanez a cselekmény egy sajtkereskedés fölött is elzughatott volna, ma senki se tudna róla, csak néhány szentimentális kis egri varróleány. A közönség csak a dráma másodvirágzását csodálhatná — egy gyönyörű Gárdonyi Géza-novellában...

□ **A béke perspektívája.** Most egy kissé elnémult az ágyukoncert, a puskák szakadatlan ropogása és a lármához, rémhírekhez, a horribilis számokhoz hozzáédzett fülünk csengeni kezd. Azokra gondolunk, akik az utolsó perczen, a fegyverszünet előtt, estek el. Talán már a sor is lezárult és már meg is halt a balkáni háboru utolsó áldozata. Ez az egy ember, a legutolsó halott, megindít bennünket. Perspektívát tár, mert ő zárja a sort, valamint perspektívát tárt a sornyitó katona is, aki elsőül borult a földre. A többiek; a sok százezrek, akik közéjük ékelődnek, csak tömegek, nevek, számok. E két katona az első és a legutolsó áldozat sorsában érezzük a véletlent és, a tragikumot, azt, hogy az egyik egy pillanattal a diplomáciai tárgyalások megszakítása után halt meg, és hogy a másik egy pillanattal azután vérzett el, mikor a békét megelőző fegyverszünetet megkötötték. A többiek hősök. Ők csak a véletlen tragikus bábjai. Bennük azonban testet ölt a háboru minden szörnyüisége. Csak most látjuk világosan a két katona alakját és a háborut. Ezekben az izgalmas percekben élvezzük a béke előzetét. Milyen boldog órák lesznek azok, mikor a béke által megfinomított szemidegünkkel megint észrevehetjük a halált, a vér pirosságát, és naivul elsrathatjuk azokat a kis katonákat, akik egy rohamban esnek le a lóról, vagy a kórházi ágyon halnak meg. tifuszban...

□ **A várrom.** Az a várrom, amely most aktuális, Diósgyőrön omladoz. A mult hónapban azonban egy másik várromról, s azelőtt egy harmadikról volt szó. Mindig azzal kapcsolatban, hogy a várromot, vagy egyéb műemléket, eladták, lehordták, ellopták, vagy szalámivá dolgozták fel. Mikor már a műemlék nem volt a helyén, akkor mindig felfedeztek a lapok egy igen régi omladékot, melynek Műemlékek Országos Bizottsága a neve, s amelyről kiderül, hogy szintén nincsen a helyén, mert ha a helyén volna, akkor nem menne tönkre átlag minden hónapban egy magyar műemlék, s a világ előbb értesülne arról, hogy műemlék van valahol, s nem csak akkor, mikor a műemléknek már csak bottal üthetjük a nyomát. A műemlék ugyanis értékes dolog, — idegen országokban — s megesik, hogy egyetlen sovány kis műemlékből több környékbeli falu megél. A mi műemlékeinkből azonban csak az az ember él, aki eladja, vagy ellopja a műemléket, mert különben a műemlék a legnagyobb titokban lappang. Ugy látszik, azt hitték, hogy jobban meg lehet őrizni az olyan műemléket, amely titokban virul. Ez azonban tévedésnek bizonyult, s különben is, olyan titkosnak nem is kell lennie a titoknak, hogy még a Műemlék-Bizottság se tudjon a műemlékről. A legtöbbről pedig, vagy nagyon sokról, nem tud, mert a három-négyszáz éves műemlék — a látszat ezt mutatja — nem elég régi neki ahhoz, hogy őrizze, vagy őriztesse. Ha így van, tanácsos áttennie székhelyét valami régibb országba. Mi magyarok csak ezerévesek vagyunk, s ennél öregebb műemlékkel nem szolgálhatunk a saját bizottságainknak sem. Hogy a római emlékeinket őrzik jól, abból kevés a hasznunk, mert római emlékek másutt is vannak, de magyar emlékeket egyelőre csak ezen a földön találhatunk. Jobb volna tán egy belga részvénytársaságra bizni őket?

□ **A kutyamosó.** Várom... Izgatottan várom... Ha nyílik az ajtó, várom... Ha koppan az ablak, várom... Őt várom. Csakis. Csakis-hogy. Kit várjak? A messiást már nem várhatom. A kutyamosót kell várnom. Aki nem származik Dávid házából s mégis fölmentje az Istennek. Aki eljön, sőt eljövend, méginkább: elkövetkezend. A próféták (estéli és reggeli lapok) már prófétálnak róla. Azt prófétálják, hogy ilyen kutyamosó még nem volt, s talán nem is lesz, még a gőzkutyamosás idejében sem. Nem mintha ez a kutyamosó a legjobban tudná majd mosni a kutyát, mert ez mellékes lesz a kutyamosóban, hanem hogy ez a kutyamosó dalolni fog, az operában fog dalolni és pedig a tenorpartit fogja dalolni. Mert mindenünk van már minékünk, vagy ha e pillanatban nincs is, de volt. Azonban nagy tenoristánk nem volt még. Nem volt, hanem lesz, ahogy Széchenyi mondaná, ha élne, s bizonyos, hogy ő is örvendezne a tenormosónak, aki történelmi hézagot fog pótolni. Az őstől kezdődik az új korszak, s azt mondják, hogy addig is a kutyamosót, mint tenoristát, az opera mesterségesen tenyészti, üvegházban őrzi és minden reggel megöntözteti. Caruso ugyanis öregszik már, alighogy feleannyi reklámot tud magának csinálni, mint azelőtt, s lehet hogy ha az amerikaiak értesülnének a mi kutyamosónkról, külön hajót küldenének érte és elhódítanák tőlünk ezt a kulturturnyt: a Tenort. Aki pedig borus szemmel nézett a jövendőbe, az derüljön fel. A sirt, hol nemzet sülyed el, az Opera énekkara veszi majd körül, élén egy olyan tenoristával, aki ugyan csak egyszerű kutyamosó volt, de akinek a hangját a holt nemzet ha meghallja, talán azonnal fölkel halottaiból s mankóját vevén, tovább is járni fog.

24 **Tilos a dohányzás!** Tessék elhinni, sokkal emberségebbek voltak a régi jó sötét középkori törvények és rendeletek, mint a maiak, amik a humanizmus századában látnak napviágot. Teszem fel — mint a novellisták mondják — itt van a dohányzás. Háromszáz esztendővel ezelőtt egyszerűen megtiltották, becsületesen, nyíltan, őszintén és minden különösebb fejtérés nélkül levágták az orrát, akinek pipaszárat fogtak a szájában. Ma megengedik a dohányzást a törvények, szabad füstölni — elvben. Mert a valóságban az embernek jóformán sehol sem lehet elszívni egy cigarettát. Mindenütt tábla ordít a füledbe, a kávéházban, az előszobában, a váróteremben, a vonaton, a villamoson. Tilos a dohányzás! Tilos, ezentul már a peronon is tilos, pedig villamoskocsi még sohasem gyulladt ki szivarfüsttől, legfeljebb utazó szomszédunk kabátja pörkölődött meg néha, ami azonban a nyomában feltörő pofonok révén csak változatosabbá tette ezt az unalmas pesti életet. És most már ez sincs. Dohányozni szabad, csak azt nem tudjuk, hol? Ez az állatkinzásnál is rosszabb, sőt a régi orrlevágásnál is.

24 **Goldstein, az antimilitarista.** Szegény kis Goldstein izgatott a hadsereg ellen. Vasárnap esténként, mikor összeült az asztaltársaság, a szódás bor mellett nagyon megtetszett neki ez a hosszú idegen szó, amit olyan keményen lehet pattogatni, hogy már hallatára is elsápad az osztrák-magyar hadsereg: antimilitarista. Persze hogy baj lett belőle másnap reggelre. A kis Goldstein lakására csendörök mentek, amitől úgy megijedt, hogy eleredt az orrávére. És ezen nem is kell mulatni. Hiszen egy antimilitarista hivatalból ellenkezője annak, ami a katonát jellemzi. A katona bátor, legalább így tanulta a kis Goldstein, az antimilitaristának tehát gyávanak kell lenni, mert máskülönben mi különböztetné meg a katonától. Ez könnyebb is, praktikusabb is, mert lám, ha szegény kis Goldsteinban bátorság lakozott volna, talán nem az orrából indult volna meg a vér a csendőrszuronyok láttára. Így nem

lett vértanu a kis Goldstein, nem, daczára a kiömlött vérnek, mert a vértanuk igazán furcsák, mindenhol szivesebben eresztik ki a vérüket, a szívkön, a koponyájukon, vagy a nyakukon, csak épp az orrukon nem. De azért, azt hisszük, senki sem sajnálja az elmaradt mártíriumot, maga Goldstein a legkevésbé, mert inkább gyáva antimilitarista az ember élve, mint bátor vértanu lélegzetvétel nélkül.

SZINHÁZ.

Quasimodo, a notredamei templom harangozója és Eszmeralda, a szép cigányleány. Az omnibuszban a miniszteri tanácsos ur így szól a képviselő urhoz: Tizenhatsz év előtt láttam utoljára e művet Miskolczon. Mária játszotta Eszmeraldát. Mondhatom, feledhetetlenül szép volt... és kipirultan sietett a szinkörbe, találkozóra ifjúságával. A páholyokban huszártisztek ültek, egy kanonok, kadétok s végül egy államtitkár, egyedül kegyed hiányzott, kedves Muscadin. A szinlap sokat ígért. Őt felvonásból áll a mű és hat szakaszból. Népies és zenés. A hősszerelmes neve Phöbusz, méltóságára nézve gróf, kedvese, Eszmeralda viszont utcai táncosnő vala, kit gyermekkorában raboltak el a cigányok, de lelke gyöngéd maradt, könyörületes és kegyes. A darabban szerepel ezenkívül egy vérbíró is, továbbá egy kolduskirály, egy cigánynő, kinek neve Libussa, s egy polgári hölgy, bizonyos Madelaine (ai-vel), és olvashatunk ily neveket is, mint Gringoire, Tristan... (figyeljünk, e Tristan a hatodik szakaszban már kapitánynya lesz). A harmadik kép ily czímet visel: Az orgyilkos, s az ötödik a Csodatanyát igéri. A statisztériának szüretje lesz ma este. A szinlapon parasztok, parasztnők szerepelnek, továbbá katonák, hóhér, cigányok, korhelyek és csőcselék mindkét nemből. A szinművészek törzsökös magyar neveket viselnek, csupa th, ss és y, az egyik hölgyet pláne Bacsányinak hívják. Az első szakaszban egy daliás medvéhez van szerencsénk az gyermekrabló cigányokhoz. Fojtott hangudialógusok, tumultus, sikoly, majd a drámai anya tapsra lovagolja ki a jelenetet nagy tirádájával, miközben a szinfalak mögött megszólal a zene. A második kép nem kevésbé érdekes. A szin közepén egy szökőkút áll, ha jobban megnézzük, kiderül, hogy akasztófa, — itt még ma akasztás lesz, akárki meglássa. Jobboldalt egy vasrácszat látható a régi állatkertből, mely, mint tudjuk, a középkorban a freudiánus pszichoanalizist pótolta a hisztériás hölgyeknél. A fenékszin az ég kissé ránczot vet, de sebját, kezdődik a karnevál. Megjelennek a selyem dominók az Álarcosbál cz. dalműből és Pierrot a Bajazzókból és nagyban csinálják a mámort, a tivornyát, közben a krisztinavárosi plébánia szeliden üti el a nyolczat. Jó Eszmeralda, akin a démonit a piros szin és a tamburin szimbolizálja. Tánczol és apró kunsztokat produkál e »Kis büvész« cz. közhasznú könyvből. A jobb fenéken ekkor — ááá! — észrevétlenül feltűnik egy komor, és fekete férfi, lucziferi arcczal, kaján szemekkel, szemöldökei-összefutnak, egybefont karokkal, némán, vésztijszóan áll, ajka keserű gunyosolyra torzul. A szobaleány a koronaór mellett (bál erkély I. sor) elsápad s megborzong. Csak rá kell nézni e rémre, az arczára van írva, hogy ő az, don Claude Frolo, az intrikus. Az alchimista. (Papa, mi az alchimista? Pszt, hallgass, majd otthon megmondom.) Megismerkedünk Quasimodóval és Rigoletto unokaöccsével. A játék hirtelen nagyobb lendületet vesz. A bal prosczénium-páholyban megjelenik Freystädtler lovag, a pesti Graindorge Tamás és nagy érdeklődéssel figyeli az eseményeket. A jellemszínész neki alakít és Madelaine (ai-vel) ő miatta fordít megkülönböztetett gondot a beszéd- és értelemgyakorlat tisztaságára... A következő szin rémes. Elhagyatott utca, holdvilág, az

ügyelő kiméletlenül elüti a tizenkettőt, titokzatos alakok surrannak a sötétben, találkozik a két szerelmes, Phöbusz gróf és Eszmeralda. Uj képek hallatszanak: kemény, miként a szerelemföltök szive... a föld fagyos gyomra... el valék andalodva. Phöbusz gróf letérdel és a segédszínésznel mellettem — azt hiszem, ő az — mohón szivja be a régi romantikus magyar nyelv szépségeit. El van andalodva és Peau d'Espagne parfümöt áraszt. Ám az ablakon benéz az intrikus, bemászik és törét markolatig meríti a szerelmes hős hátába. A karzat ereiben megfagy a vér e frappáns fordulatra. A lovag tapsol a prosczénium-páholyban, jobb kezének keztyüs tenyerével simogatja bal kezefejét, tapsol a segédszínésznel is és az imént meggyilkolt Phöbusz délczezen hajlong a kortina előtt. A csodatanyán a koldusok a cigánykórust éneklik, Verdi József »A trubadur« cz. dalművéből... Elég volt a Peau d'Espagne-ből és a rettenetből. Künn a Horváth-kertben a rendőr közszemérem ellen való kihágás miatt egy szerelmes párt jegyez fel (couleur local). A szinlap finom iróniával ajánlja, hogy szinház után a városligetbe menjünk vacsorázni, mi azonban inkább a Diófához czimzett vendéglőt választjuk. A kapu előtt két automobil vár és a cigány egyveleget játszik a Tannhäuser cz. zenedrámából (couleur local). Elgondolkozunk Quasimodón, a látványos, népies, zenés, mókás revün, varietén, mozi-dramán, czirkuszon... alapjában ma is ugyanezt csinálja a szinház, csak hogy kevesebb őszinteséggel. Kissé bosszusan megyünk haza a budai utcákon. Buda csak a kegyed előkelő és finom fantáziájában romantikus és biedermeier, kedves Muscadin. A valóságban épp olyan szecsessziós, Rabitzfalas, bérkaszárnnyakkal van teli, mint városunk...

—la.

ZENE.

Meer Margit. A pesti hangversenytermekből ismerjük e fiatal hölgyet, aki mint kis gyermek (a közelmúltban) gyakran kivételes lelkesedésre ragadta közönségét. Nem csodagyerek volt: ifju művész, egészségesen és biztosan fejlődött tehetség. A Thomán-iskolából került ki, ahonnan Dohnányi Ernő, Bartók Béla, Keéri Szántó Imre, és a régi receptje szerint külföldre ment, tanulni és hódítani. Közönségünk fukar az elismerésben, de magas agióval fizeti meg a külföldi értékeket. Meer Margit Lipcsében Teichmüller professzornak lett a tanítványa és az iskolai esztendő végén megnyerte a Mendelssohn-díjat. Ez az első jelentős eseménye ifju életének, az első igazi nagy siker. A krónikás feljegyzi a fehér lap légfelső sorába, apró betűkkel, vigyázva, hogy még maradjon hely és bőven a dicsőségeknek, amelyek csak ezután következnek.

IRODALOM.

Krúdy Gyula.

Az új romantika kék virága a gomblyukában és a szívében, nagy, álmodó szeme a múltba réved, s daliás alakja — másfél század előtt nemesi testőratilla tette volna még délczegebbé — egyforma, örökölt, uri könnyedséggel hajlik meg, ha gunyos bók szikrázik az ajkán, vagy dömöczkölt penge a kezében. Így jár Krúdy Gyula az irodalom berkeiben, amin most egy-két pesti utca, egy kávéházi sarok, klubszoba, vagy egy íróasztal értetődik. Ha rá gondolunk, Pecsorin jut az eszünkbe, Lermontoff hőse, akiben volt valami tragikai és báljóslatu. »A pesszimizmus és szenvedés

KÖZGAZDASÁG.

délyesség mint valami félelmes démoni hatalom borong napbarnított arcán; nagy szemének sötét tekintete különös ellentétben van ajkának gyermekesen gyöngéd és nyájas kifejezésével. Nem, mégsem, ezek a szavak tulságosan határozottak, fátyolt kellene teríteni rájuk, vagy még megszabbról kellene hangzaniok, de mindenesetre mosolyogjon, aki elmondja őket. Az írásaim keresztül más színek, más sajátságok teszik karakterisztikussá alakját, a pesszimizmus fekete köpenyét a romantika himezi át tarka, csillogó szálai-val és a szenvedélyesség csendes, mosolygó rezignációban olvad föl.

Olyanok az írásai, mint a nehéz, vörös aszutorok, amiknek mélyén az őszi fanyarságon átvillan az érlelő nap édes, mámort adó tüze. Az idő nemesítette, tisztította, sürítette és növelte zamatait.

Nincs ma magyar író, akiben igazabban és termékenyebb erővel élne a *mult*, mint *Krúdy* Gyulában. A történetinek, az alakjainak ez adja meg mindig a művészi perspektívát. Az olvasó és a lovagcsizmás vagy parókás hős között fekvő időbeli távolságot szinte kísérteties erővel tudja megérezkíteni. Tegnapok és tegnapelőttök között érezzük az elhatároló különbséget, az esztendők nyomába leszálló porrétegek lassu növekedését, az idő örökös, csendes mulását. Semmitől sem áll távolabb, mint az impresszionizmustól, amely kiszakított perczekre tördeli az élet folytonosságát. Mindig az egész embert, az egész életet fogja át egy szemrebbenés alatt s a fiuk előtt nyiló utról visszatekint az elhagyott, kanyargó ösvényre, amin az apák és nagyapák jártak. Amíg a mesét mondja, éjfelek és delek kongó órá-ütését halljuk és látjuk a végtelen inga megállíthatatlan lengését, amely hajnalból alkonyatba száll vissza. S az örök Idő lenyűgöző, félelmes és szomorúságba ringató varázsa úgy fog meg minket is, mint az író, aki a multat ébresztgeti. A mult megnöveszt és megszépít mindent, s sokszor szinte mellékessé válik a történet, maga a mult, a multbafelejtkezés gyönyörűsége lesz a fontos. A hangulat szeliden egymás fölé hullámzó gyűrűje egyre szélesebb körbe fut szét s halk csobbanással ütődik a parthoz egy-egy növelle vagy regényfejzet végén. S ezt a hangulatot mindig a lírikus vágyódása kelti életre. A lírikusé, aki elmúlt dolgokon és embereken keresztül jut el önmagához, s ellágyulását leplezve, könnyedén legyint: nincsenek nagy dolgok a világban és az emberi szívben. Egy kicsit játék minden, és ha a hős komolyan meg akar halni, annál rosszabb a hősré nézve. A föld akkor is tovább forog, ha a pisztoly élesre van töltve. A halál pedig lassankint minden hitelét elveszti azzal, hogy minden ember életébe egyformán beleavatkozik. . . . Egy kicsit bohém, egy kicsit kesernyés, de becsület és nem ingyen szerzett filozófia:

Krúdy Gyula most — hirtelenében talán maga sem tudná megmondani: hányadik könyvével — jutott el ahhoz a méltányláshoz és sikerhez, amit már tíz esztendő előtt megérdemelt volna. Mert nem mostanában szállott ő le a *vörös postakocsiról*, amely Pestre hozta. A *Nyíri csend-től Szindbád-ig* jó egynéhány könyve jelzi az utat. Most csak a mindig későn ébredő népszerűség ért a nyomába. De nem féltjük tőle. *Krúdy* Gyula írásai ma is azokat az értékeket mutatják, amiket akkor láttunk és becsültünk meg bennük, mikor még csak az irodalom gourmet-i tartották számon a novelláit.

Carpaccio.

Dupla élvezetté válik szabadsága, ha czipőre elutazása előtt *Berson* gummisarkokat tétet. Az Uj Berson gummisarok aranydobozban: kényelmes, elegáns, ruganyos, tartós. Czipészétől kifejezetten *Berson*-t kérjen, ha jól akar járni.

A Magyar Érték- és Iparbank Részvénytársaság igazgatósága legutóbb megtartott ülésén *Szegő Lajos* urat, az Országos Iparbank Részvénytársaság eddigi igazgatóját ügyvezető igazgatónak nevezte ki.

A Kereskedelmi Bank félévi mérlege. Nagy bankjaink közül most publikálta félévi mérlegét a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank. A mérleg egyes tételeinek alakulásában nemcsak a Kereskedelmi Bank erőteljes fejlődését mutatja, hanem különösen a jelenlegi pénzügyi viszonyok közepette igen jellemző adatokat szolgáltat közgazdasági életünk és a pénzpiac legnevezetesebb belső folyamatairól.

A félévi mérleghől kitűnik, hogy a bank részvénytőkéjét 24,02%-kal kamatoztatta az előző évi 23,75%-kal szemben. A legjelentékenyebb bevételi többlet természetesen a kamatszámánál mutatkozik, amely csaknem 700.000 K-val emelkedett. De a bank többi jövedelmi forrása is mind jelentékeny bevételi szaporulatot tüntetnek fel, kivéve az értékpapír- és a szindikátusi üzleteket, amelyeknél — az emissziós üzlet teljes pangása miatt — csökkent a nyereség. Impozánsan növekedett a betétállomány is. Az első félévben 16,6 millióval növekedtek a banknál elhelyezett betétek, amelyek most már meghaladják a 291 milliót is. Daczára az abnormális pénzügyi viszonyoknak, sikerült a banknak 15-millió záloglevelet és kötvényt elhelyezni, ami azután nagyobb összegű jelzálog kölcsönök folyósítását tette lehetővé. A tiszta nyereség 8,619,786,33 korona az előző félévi 8,533,881,11 koronával szemben. Olyan eredmény ez, amelyre igazán meg lehetnek elégedve nemcsak a részvényesek, de a bank vezetősége is.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A mittweidai technikumot, melyben elektro- és gépészmérnökök, valamint technikusok és művezetők képezetnek ki állami felügyelet alatt, évenként 2—3000 növendék látogatja. Az elektrotechnikai, valamint a gépépítési oktatás az utóbbi években jelentékenyen ki lett terjesztve és dusan felszerelt szertárak, laboratóriumok (elektro- és gépészmérnökök számára), műhelyek, valamint géptelepek stb. által hathatósan lesz támogatva. A téli félév (tanszak) 1913. október 14-én kezdődik. A szeptember 29-én kezdődő ingyenes előtanfolyamokra a felvételek már szeptember közepén hétköznapokon eszközölhetnek. Részletes programot és értesítőt a „Technikum Mittweida“ (Szász királyság) titkársága kívánatra költségmentesen küld. Az intézettel kapcsolatos 3000 négyzetméter terület elfoglaló tanuló gyári műhelyekben önkéntes gyakorlások gyakorlati kiképzés céljából felvételt nyerhetnek. A technikum, valamint a vele kapcsolatos precíziós műhely az összes kiállításokon, amelyeken résztvevő, kiváló kitüntetésben részesült. Plaueni iparkiallítás: Plauen város kiállítási érme „kiváló eredményekért”. Lipsei iparkiallítás: királyi állam-érem „a technikai oktatásügy terén kifejtett kiváló eredményekért”. Lüttichi világhiállítás: „Prix d'honneur”. Zwickaui iparkiallítás: arany-érem kiváló eredményekért.

Minden ízében hazai gyártmány a Réthy Béla gyógyszerész eredeti pemetefüzcukorkája, a köhögés és rekedtség hírneves háziszere. A csinos kék papirdobozok, melyeken mindenkor rajta van a készítő aláírása, szintén hazai gyártmány. Számos hamisítvány lévén, a Réthy névre különösen kéréstik ügyelni.

EGO Szén-savas *Botax* pipere 1 levél: 30 fillér 1 doboz: 1 korona
üdit, szépit, fiatalít.

Szeplőt, pattanást, mifesszert, bőrvörösséget a legrövidebb idő alatt elmulaszt. Bársonysima, rózsás, üde, bájos arczsinat ad. **A mosdóvizet azonnal puhává teszi.**

Mindenütt kapható!

Ügyeljen a védjegyre!

EGO pipere-botaxszappan K 1.—
EGO pipere-botaxcerém K 1.50

Főraktár: KISS LÁSZLÓ drogériája
Budapest, VIII. kerület, Baross-utca 81

CZIPŐK

Elsőrangú angol varrott férfi és női. Egységárak: K 16.50, 20.50.
Zsuffa utóda **FÜREDI ÁDÁM** Budapest
IV., Egyetem-utca 3. sz. (a hazai takarékpénztárral szemben)
Nagy Répes árjegyzék ingyen és bérmentve. Telefon 94-07.